

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Dana Homolková

**Proces rámcování mediálních obsahů na
příkladu domácího násilí**

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Dana Homolková**

Vedoucí práce: **PhDr. Lenka Vochocová**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

HOMOLKOVÁ, Dana. *Proces rámcování mediálních obsahů na příkladu domácího násilí*. Praha, 2012. 70 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Lenka Vochocová

Anotace

Diplomová práce zkoumá, jakým způsobem bylo rámcováno téma domácí násilí v českých týdenících *Blesk pro ženy*, *Instinkt*, *Květy* a *Respekt* v souvislosti s přijetím nového zákona na ochranu obětí 135/2006 Sb. během sledovaného období (1. 1. 2007 – 1. 1. 2008). Práce popisuje rámcování jako multidimenzionální proces s mnoha různými teoretickými přístupy. Praktická část vychází z teoretických poznatků a zejména z práce Roberta Entmana, který rámcování definuje jako selekci a zdůrazňování určitých atributů. Práce tedy sledovala, jakým způsobem tituly interpretovaly problematiku domácího násilí, zda ji rámcovaly dominantním způsobem a poukazyvaly především na týrání žen, nebo zda si všímaly také týraných mužů, dětí nebo seniorů. Měnilo se rámcování u jednotlivých časopisů či v čase? Analýza sestávala z kvalitativní části, při níž byly identifikovány dominantní a alternativní rámce, a byly určeny výzkumné hypotézy. Ty byly dále sledovány v kvantitativní části.

Annotation

The thesis investigates how the topic of domestic violence was framed in the Czech weeklies – *Blesk pro ženy*, *Instinkt*, *Květy* and *Respekt* – in connection with the adoption of new Act No. 135/2006 Coll., on victim protection, during a monitored period (1/1/2007 – 1/1/2008). The thesis describes framing as a multi-dimensional process with many varied theoretical approaches. The practical part is based on theoretical knowledge, in particular the work of Robert Entman who defines framing as selection and emphasising of certain attributes. The present paper therefore monitored how the magazines interpreted the topic of domestic violence, whether they framed it in a dominant way, pointing mainly to women abuse, or whether they also noticed abuse of men, children or senior people. Did framing change in individual magazines or in time?

The analysis consisted of a qualitative part, which identified the dominant and alternate frames, and the research hypotheses were formulated. The latter were further examined in a quantitative part.

Klíčová slova

Rámcování, analýza rámců, domácí násilí, Blesk pro ženy, Instinkt, Květy, Respekt

Keywords

Framing, frame analysis, domestic violence, Blesk pro ženy, Instinkt, Květy, Respekt

Rozsah práce: 146.746 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 7. 2012

Dana Homolková

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:

Příjmení a jméno diplomanta: Homolková Dana	Razítko podatelny: katedra mediálních studií IKSŽ UK FSV k rukám Doc. PhDr. Jana Jiráka, Ph.D.
Imatrikulační ročník diplomanta: 2007	
E-mail diplomanta: DHomolkova@seznam.cz	
Studijní program/studijní obor: Mediální studia	

Předpokládaný název práce v češtině:

Proces rámcování mediálních obsahů na příkladu tématu domácího násilí

Předpokládaný název práce v angličtině:

The Process of Framing Media Content on the Example of Domestic Violence

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: *ZS 2012*)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012):

LS 2009

Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: *Mocnář, Karel, KMS IKSŽ UK FSV*):

Vochocová, Lenka, KMS IKSŽ UK FSV

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (rozsah do 1800 znaků):

Téma diplomové práce v sobě zahrnuje pohled na proces rámcování mediálních obsahů. Mediální rámce, které úzce souvisí se stereotypy, jsou vytvářeny masovými médii přiřazováním významů určitým jevům.

Pro analýzu procesu rámcování mediálních obsahů bylo zvoleno téma domácího násilí ve vybraných českých tištěných médiích v souvislosti s přijetím nového zákona 135/2006 Sb., jenž nabyl platnost 1. ledna 2007.

Na příkladu této problematiky vyvstává otázka, zda média zasazují téma do dominantních rámců převládajících společenských představ o domácím násilí orientovaném primárně vůči ženám, nebo zda se zabývají i alternativním pojetím, které upozorňuje na další možné oběti? Přestože většinu obětí domácího násilí tvoří ženy, mezi týrané osoby patří rovněž muži, senioři nebo děti.

V práci bych rovněž ráda provedla analýzu nastolování témat. Součástí této dílčí analýzy by se stalo popsání cesty nastolování témat a zodpovězení otázky, v jakých kontextech se téma objeví? Kdy má téma šanci uspět a dostat se do médií? Přistupují média k tématu kriticky, nebo podporují zažitá stereotypy?

S tím souvisí rovněž původ zdrojů, které novináři při zpracování tematiky využívají. Jsou média aktivní při vyhledávání zdrojů, nebo se spoléhají na kampaně neziskových organizací, policejní zprávy, zákony apod.?

Práce bude rovněž sledovat vztah mezi mimomediálními událostmi a mediálními reakcemi na tyto události. Jednat se může například o legislativní změny, spáchání trestného činu nebo úspěchy či neúspěchy kampaní neziskových organizací.

Vycházet budu rovněž z položených hloubkových rozhovorů s redaktory ze sledovaných titulů, kteří se věnovali či věnují tématu domácího násilí. Cílem rozhovorů bude osvětlení profesionálního přístupu redaktorů k tématu, jejich práce se zdroji apod. Stejně tak budou pro práci významné rozhovory s pracovníky neziskových organizací, které si kladou za cíl zjistit postup při vytváření kampaní a jejich činnost public relations.

Předpokládaný cíl diplomové práce, původní přínos autora diplomové práce ke zpracování tématu, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (rozsah do 1800 znaků):
Cílem diplomové práce je objasnit proces rámcování mediálních obsahů na příkladu tématu domácího násilí. Zasazují média toto téma do rámců převládajících představ o násilí zaměřeném primárně vůči ženám, nebo se zabývají rovněž alternativním pojetím upozorňujícím na další možné oběti? Dokáží jít novináři do hloubky problému, nebo jej popisují jako dualitu tradičního vnímání postavení mužů a žen ve společnosti? Jaké další významy se mohou s tématem pojit?

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1, Úvod

2, Teoretická část

- rámcování
- nastolování témat
- domácí násilí jako společenský jev
- legislativní úprava trestných činů vedoucích k domácímu násilí
- gender v médiích

3, Výzkumná část

- metodologie – popis zvolených metod
- kvantitativní obsahová analýza
- hloubkové rozhovory
- shrnutí poznatků

4, Závěr

Vymezení podkladového materiálu (např. analyzované tituly a období, za které budou analyzovány) a metody (techniky) jeho zpracování:

K analýze bylo vybráno pět českých tištěných časopisů s totožnou, tj. týdenní periodicitou. Titul pro ženy (Blesk pro ženy) doplňují společenské časopisy (Instinkt, Květy, Reflex) a zpravodajský týdeník (Respekt). Záměrně byly zvoleny tituly z různých vydavatelských domů a s různým zaměřením umožňující pohled na případné rozdíly při zpracování totožného tématu.

Základní soubor je ohraničen časově od 1. ledna 2007 do 1. ledna 2008. Do vzorku byly zahrnuty i tyto dny. Časové období koresponduje s dnem nabytí platnosti zákona na ochranu před domácím násilím 135/2006 Sb. (1. ledna 2007). Téma tak bude sledováno po dobu jednoho roku. Jako metodu zkoumání použiji obsahovou kvantitativní analýzu. Po stanovení rámců prostřednictvím analýzy zjistím jejich četnost ve vybraných titulech a další souvislosti, v jakých se vyskytují. Práce tak bude sledovat nejen referování o problematice domácího násilí v souvislosti s přijetím nového zákona, ale zaměří se rovněž na celkový přístup redakcí k této problematice.

Dalším kritériem bude četnost článků k tématu domácího násilí. V práci se proto objeví také kvantitativní srovnání toho, jak často se vybrané týdeníky věnovaly této problematice a při jakých příležitostech o tématu psaly.

Vycházet budu rovněž z polořízených hloubkových rozhovorů s redaktory, kteří se věnovali či věnují tématu domácího násilí, a rovněž s pracovníky neziskových organizací.

Základní literatura (nejméně 10 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Boyle, Karen. 2005. Media and violence: gendering the debates. London: Thousand Oaks: Sage Publications.

Publikace popisuje produkci, obsah i recepci všech forem násilí a nabízí rámec, jak je násilí reprezentováno i přijímáno. Kniha si rovněž všímá vztahu médií, genderu a násilí.

Burton, Graeme. Jiráček, Jan. 2003. Úvod do studia médií. Brno: Barrister & Principal.
Kniha shrnující poznatky ze studia médií se zabývá postavením médií v současné společnosti. Popisuje, jakými způsoby lze média studovat a jak analyzovat mediované obsahy.

Čírtková, Ludmila. 2006. Domácí násilí. Kriminalistika. Roč. 39. č. 3. s. 187 – 199.
Autorka se v článku zabývá aspekty násilí páchaného mezi blízkými osobami či příbuznými z mnoha pohledů včetně postavení domácího násilí v českém právním řádu.

Čírtková, Ludmila. 2008. Domácí násilí - nová legislativa první rok v praxi. Praha: Kriminalistický sborník. Roč. 52. č. 3. s. 3-8.
Autorka, přední odbornice na problematiku domácího násilí, se v článku zaměřila na nově přijaté legislativní změny v českém trestním řádě, a jejich praktické uplatnění.

Gitlin, Todd. 1980. The Whole World is watching: mass media in the making and unmaking of the new left. Berkeley: University of California Press.
Kniha přináší otevřený kritický pohled na chování médií na příkladu protiválečných amerických hnutí na konci šedesátých let minulého století. Popisuje vzájemný vztah mezi společenskými jevy a médii.

Goffman, Erving. 1986. Frame analysis: an essay on organization of experience. Boston: Northeastern University Press.
Kniha zkoumá strukturu zkušenosti jedince a pokouší se najít základní soustavy poznání, referenční rámce, kterými lidé disponují a které jim pomáhají orientovat se ve světě.

Lippmann, Walter. 1997. Public Opinion. New York: Simon & Schuster.
Publikace se zaměřuje na otázku vzniku a fungování veřejného mínění. Kniha popisuje stereotypy, „pseudo-prostředí“ vytvářené médii a mající vliv na politickou scénu či chod společnosti.

McCombs, Maxwell. 2004. Setting the agenda: the mass media and public opinion. Cambridge: Polity.
Kniha popisuje významnou, byť mnohdy kontroverzní roli masových médií při nastolování témat, která se posléze dostávají do centra pozornosti ve společnosti. Autor přináší mnoho pohledů na centrální roli médií při utváření veřejného mínění.

McNair, Brian. 2004. Sociologie žurnalistiky. Praha: Portál.
Tato publikace popisuje základní sociologická témata, která mají vztah k žurnalistice. Text se zabývá například vlivem, který mají na utváření mediálních obsahů nejen žurnalisté, ale také další lidé disponující mocí. Kniha se mimo jiné vztahuje rovněž k analýze sociologie zdrojů.

McQuail, Denis. 1999. Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál.
Kniha se zabývá základy masové komunikace. Popisuje postavení a význam masových médií v moderních společnostech, které mají mimo jiné vliv na výklad sociální reality a představ o ní.

Renzetti, Claire. 2003. Ženy, muži a společnost. Praha: Karolinum.
Kniha věnovaná oboru gender studies přináší feministický pohled na mnoho aspektů současné

společnosti, včetně sociální a politické reality nebo médií.

Schulz, Winfried. Scherer, Helmut. Hagen, Lutz. Reifová, Irena. Končelík, Jakub. 2004. Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Karolinum.

Kniha poskytuje jednak teoretickou část věnující se problematice obsahové kvantitativní analýzy mediálních textů, tak konkrétní příklad projektu s názorným použitím této metody.

Voňková, Jiřina. Spoustová, Ivana. 2008. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem.

Nové přepracované vydání publikace akcentuje problematiku domácího násilí z kriminologického, viktimologického a genderového pohledu. Analyzuje současný právní stav včetně nových legislativních úprav.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Herciková, Kateřina. 2005. Problematika domácího násilí a její výskyt ve vybraných médiích. FHS Praha: Univerzita Karlova.

Homolková, Dana. 2007. Zobrazení týraných žen v souvislosti s legislativními změnami o domácím násilí. Praha: FSV Univerzita Karlova.

Klabanová, Lucie. 2005. Genderově inspirovaná obsahová analýza deníků Mladá fronta DNES a Právo na počátku roku 2005. Praha: FHS Univerzita Karlova.

Nováková, Tereza. 2006. Genderové nerovnosti v současných českých médiích. Praha: FHS Univerzita Karlova.

Skrbková, Monika. 2006. Domácí násilí a neziskové organizace zabývající se tímto problémem. Praha: FHS Univerzita Karlova.

Datum / Podpis studenta

12. října 2008

.....

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ (včetně části, kterou vyplňuje institut!), **PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV.**
PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE INSTITUT:			
Vyjádření IKSŽ: Vedení IKSŽ teze projednalo na svém zasedání dne s tímto výsledkem:		Schváleno ☐ Neschváleno ☐	
Důvody případného neschválení práce		Téma je již zpracované ☐ Špatně formulované téma a cíl ☐ Špatně zvolená metoda práce ☐ Nedostatečná rešerše literatury ☐ Nevhodně zvolené prameny ☐ Nedostačující úroveň tezí ☐ Jiné	
Navržený vedoucí práce	Souhlas vedoucího práce navrženého vedením institutu	Příjmení a jméno	Datum /Podpis
Návrhy na konzultanty (v případě, že takové návrhy z jednání vedení IKSŽ vyplynou)		Příjmení a jméno	Příjmení a jméno
Schválené teze převzal/a student/ka		Příjmení a jméno	Datum /Podpis
Návrhy na oponenta: Vedení IKSŽ na svém zasedání dne navrhlo, aby předloženou práci oponoval/a:		Příjmení a jméno	

Obsah

ÚVOD	1
1. TEMATICKÝ ÚVOD K ANALÝZE	3
<i>1.1. Tematický a teoretický úvod k analýze</i>	<i>3</i>
<i>1.2. Domácí násilí jako společenský fenomén</i>	<i>5</i>
2. TEORETICKÉ SOUVISLOSTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ	5
<i>2.1. Terminologie domácího násilí</i>	<i>6</i>
3. TEORIE RÁMCOVÁNÍ	8
<i>3.1. Aktuální situace teorie rámcování</i>	<i>14</i>
<i>3.2. Rešerše oborových studií</i>	<i>15</i>
4. CÍLE VÝZKUMU	25
<i>4.1. Definice a výběr zkoumaného materiálu – populace</i>	<i>25</i>
<i>4.1.1. Zdroje zkoumaných mediálních obsahů</i>	<i>28</i>
<i>4.2. Charakteristika týdeníků</i>	<i>28</i>
<i>4.2.1. Blesk pro ženy</i>	<i>28</i>
<i>4.2.2. Instinkt</i>	<i>29</i>
<i>4.2.3. Květy</i>	<i>29</i>
<i>4.2.4. Respekt</i>	<i>29</i>
<i>4.3. Povaha zkoumaných mediálních obsahů</i>	<i>30</i>
<i>4.4. Metodologie analýzy</i>	<i>32</i>
<i>4.4.1. Základní výzkumné otázky</i>	<i>32</i>
<i>4.5. Vyhledávání rámců textu</i>	<i>32</i>
5. KVALITATIVNÍ ANALÝZA	33
<i>5.1. Cíl kvalitativní analýzy</i>	<i>33</i>
<i>5.2. Výběr vzorku pro kvalitativní analýzu</i>	<i>33</i>
<i>5.3. Kódovací proces</i>	<i>33</i>
<i>5.4. Rámce v textech</i>	<i>33</i>
<i>5.4.1. Legislativní rámec</i>	<i>34</i>
<i>5.4.2. Rámec neziskových organizací</i>	<i>36</i>

<i>5.4.3. Rámec lidských příběhů</i>	38
<i>5.4.4. Rámec obětí</i>	39
<i>5.4.5. Rámec hledání viníků a odpovědnosti</i>	41
6. KVANTITATIVNÍ ANALÝZA	42
<i>6.1. Určení hypotéz z kvalitativní analýzy</i>	42
<i>6.2. Analýza rámců</i>	45
7. VÝZKUM MEDIÁLNÍCH PROFESIONÁLŮ A NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ	49
<i>7.1. Hlubkové rozhovory</i>	55
ZÁVĚR	59
SUMMARY	61
POUŽITÁ LITERATURA	62
SEZNAM PŘÍLOH	67
PŘÍLOHY	68

Úvod

*„Zákon, který má bránit **domácímu násilí**, začal platit od 1. ledna. Policie ho od té doby využívá denně. Může se týkat až jednoho tisíce případů za rok. Podle zpráv z prvních dnů nového roku by se mohlo zdát, že **domácích násilníků** naráz přibýlo. Ve skutečnosti jich je pořád stejně, to jen díky novému zákonu se na ně upřela pozornost policie, úřadů a tisku. Hlavní pozornost přitom poutá paragraf, podle kterého může být násilník (nebo násilnice) vykázán na deset dní z domova.“¹*

Tento text byl publikován v týdeníku Instinkt 11. ledna 2007. Krátce předtím začal platit nový zákon na ochranu před domácím násilím. Od 1. ledna 2007 umožňuje vykázat domnělého útočníka ze společného bydlení na deset dní až jeden rok.

*„Muhammad Fahed bil svoji ženu a policie ho za to vykázala ze společného domova. Zdálo se, že nový zákon chránící oběti **domácího násilí** si může připsat další úspěch. Ale pak přišla poslední dubnová sobota, žárlivý násilník se vrátil a ubodal svoji partnerku k smrti. Vražda otřásla celou zemí a probudila staré pochyby: zda bylo, či nebylo možné tragédii zabránit – a jestli to vůbec jde.“²*

Druhý článek vyšel v Respektu v květnu 2007. Oba texty referují o totožném tématu – domácím násilí. Přestože se nedá říci, že by ukázky byly v zásadním rozporu, jejich **rámcování** je různé.

V obou textech jsou akcentovány odlišné aspekty. Jemné nuance, které se v mediálních textech objevují, přitom při předešlých výzkumech nemusely být patrné. *„Jako paradigma rámcování otevírá otázky, které zde dříve nebyly. Rámcování může například výzkumníky povzbudit k bližší interpretaci jejich otázek.“* (Reese, 2007: 149).

Poznatky, které byly dříve zjistitelné odděleně v kvantitativních nebo kvalitativních výzkumech, mohou být odkryty analýzou rámců. Stephen Reese rámcování považuje za provokativní model, který může spojit protichůdné oblasti: kvantitativní a kvalitativní, empirické a interpretativní, psychologické a sociologické a akademické a profesionální (Reese, 2007: 148). Reese tak souhlasí s D'Angelem a podotýká, že rámcování není jednotnou mediální teorií. Vzhledem k teoretické

¹ Vyhazov na deset dní. A dál? Instinkt, 11. 1. 2007

² Vraha asi nepoznáte. Respekt, 7. 5. 2007

různorodosti je prospěšné spíše v komplexním porozumění procesu vzniku a působení mediálních obsahů (Reese, 2007: 148).

Domácí násilí začalo vstupovat do veřejné, politické i mediální agendy teprve před několika desítkami let. Po dlouhá staletí bylo týrání blízkých osob považováno za jev, který se netýká veřejnosti, ale pouze intimity rodiny a partnerských vztahů. Od 70. let ale na veřejnost začaly prosakovat příběhy, které popisovaly zejména týrání a zneužívání žen. Ty odhalily nejen povahu mužského násilí, ale také důvody, proč mezi partnery může k násilí docházet (O' Toole, Schiffman, 1997: 267).

První zveřejněný případ týrané ženy se objevil ve Velké Británii v roce 1972. Ukázalo se, že potřeba věnovat se této problematice je nevyhnutelná. O dva roky později bylo v Minnesotě otevřeno první azylové místo. V Americe a Velké Británii se domácí násilí začalo dostávat do veřejného povědomí (O' Toole, Schiffman, 1997: 243).

Právníci, kteří se zabývali případy domácího násilí, brzy zjistili, že společenské změny spojené s touto problematikou se neobejdou bez informování veřejnosti a zejména legislativních změn. K těm začalo docházet počátkem 70. let v USA a Velké Británii (O' Toole, Schiffman, 1997: 244).

V Čechách se o domácím násilí diskutuje od devadesátých let. Radikální změna přišla v roce 2004, kdy byl zákon §215 novelizován o trestnost osoby blízké nebo žijící ve společné domácnosti. Další legislativní krok, přijetí zákona o vykázaní útočné osoby ze společného bytu nebo domu schválený v roce 2006, je i jedním z kritérií této práce.

Ludmila Čírtková uvádí: „*Mezi základní a nezpochybnitelná fakta o domácím násilí patří především jeho rozšířenost, vysoká latence a také závažnost jeho důsledků přímo pro postižené rodiny i celou společnost.*“ (Čírtková, 2006: 1).

Hlavním cílem této analýzy je objasnit, jak pět českých týdeníků referovalo o domácím násilí v souvislosti s přijetím nového zákona 135/2006 Sb. o vykázaní útočnicka ze společného domova na dobu minimálně deseti dnů a maximálně jednoho roku. Základní soubor byl proto vymezen od 30. června 2006 do 1. ledna 2008.³

Jak týdeníky rámcovaly téma domácí násilí? V jakých kontextech jej zobrazovaly? Kdy má téma šanci dostat se do médií? Jaký je způsob výběru ze strany novinářů a jakým způsobem se téma do médií dostává, jaké jsou zdroje (státní orgány, PR agentury apod.)?

³ Původní soubor byl vymezen od 1. ledna 2007 do 1. ledna 2008. Při předvýzkumu však bylo zjištěno, že v tomto období nebyl počet publikovaných článků dostačující, proto byl základní soubor rozšířen.

Diplomová práce si tedy klade za cíl popsat, jakým způsobem dochází k rámcování mediálních obsahů. V práci jsme se zaměřili nejen na teoretické ukotvení, ale také na analytickou část, která na příkladu domácího násilí ukáže na rámcování konkrétního tématu. Teoretická část práce má interdisciplinární charakter, týká se jak procesu rámcování, tak sledovaného tématu, tedy fenoménu domácího násilí.

1. Tematický a teoretický úvod k analýze

„Lidé mají větší pravděpodobnost, že budou napadnuti, zraněni, týráni či zabití doma a ze strany svých blízkých než kdekoli jinde a od kohokoli jiného ze společnosti.“ (Čírtková, 2006: 1).

Před samotnou analýzou nejdříve blíže představíme téma domácího násilí jako závažného společenského fenoménu.

1.1. Domácí násilí jako společenský fenomén

Domácí násilí. Dlouhou dobu bylo tabuizováno jako jev, který se netýká celé společnosti, ale jen vnitřní struktury rodiny. Podle Lovaše ale jednoduše již nelze rodinu považovat za sociální stereotyp a jakési teritorium lásky, pomoci a opory. Tato představa je naopak tvrdě konfrontována s údaji o násilí, které se vyskytuje mezi partnery a rodinnými členy (Lovaš, 2001: 173).

Jak ukazují údaje organizace UNICEF, například 29 % procent žen v Kanadě (z reprezentativního vzorku 12.300 respondentek) uvedlo, že bylo fyzicky týráno současným nebo bývalým partnerem. Ve Švýcarsku stejnou zkušenost přiznalo 20 % žen, ve Velké Británii čtvrtina dotázaných dívek a žen a ve Spojených státech amerických téměř třetina (28 %) dotázaných.⁴

Jaká je situace v České republice? Podle výsledků reprezentativního výzkumu násilí na ženách z roku 2003, který provedl Sociologický ústav AV a Filozofická fakulta UK Praha, se ukázalo, že 38 % žen starších 18 let zažilo během života násilí od svého partnera.⁵ Reprezentativní vzorek tvořil 1 980 respondentek.

⁴ Unicef-irc.org, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf>

⁵ Stopnasili.cz, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z <http://www.stopnasili.cz/verejnost/dn-statistiky-zpravy-studie.html>

Předchozí výzkum, první svého druhu u nás, zrealizovala v roce 2001 agentura STEM pro Bílý kruh bezpečí ve spolupráci s firmou Philip Morris. Násilí v partnerském vztahu přiznal každý šestý občan, což znamená, že domácí násilí se týká 16 % lidí nad 15 let. V 84 % domácností, kde k týrání dochází, žijí malé děti a v 69 % děti tomuto chování dokonce přihlížejí (Čírtková, 2006: 2).

Přestože existují soudní a kriminální statistiky, není v nich obsažena latence dalších případů ani přesné rozlišení trestných činů, které se přímo týkají týrání blízkých osob. Určité indicie poskytuje například organizace Bílý kruh bezpečí, která eviduje až 46 % případů domácího násilí z celkového počtu lidí hledajících pomoc v obtížné situaci (Čírtková, 2006: 3).

Podle Ludmily Čírtkové je možné latenci domácího násilí nahlížet ze dvou různých hledisek. Prvním z nich je statický pohled, podle něhož zůstává řada pachatelů i obětí skryta. Dynamický pohled pak pracuje s tezí rekvitimizace (opakované viktimizace u obětí).

„Na to, aby mohl někdo zneužívat svoji sílu a převahu nad jiným, musí mít vhodné podmínky. Nesmí ho nikdo rušit, nesmí mu nikdo bránit například tím, že se zastane oběti anebo přivolá pomoc. Ať to zní jakkoli paradoxně, ale rodina je právě z těchto hledisek prakticky ideálním prostředím pro násilí. Je to přímý důsledek práva rodiny na soukromí, které je respektováno natolik, že v mnoha zemích je považováno za důležitější než ochrana slabších před násilím.“ (Lovaš, 2001: 173).

Důsledky patologického chování jsou enormní. U pachatele dochází k prohloubení kriminalizace, oběť je silně traumatizována (Čírtková, 2006: 5). Z čistě ekonomického hlediska domácí násilí představuje finanční zátěž v podobě *„stíhání a resocializace pachatele nebo náklady na nezbytnou sociální podporu přímých a nepřímých obětí domácího násilí“* (Čírtková, tamtéž).

Ekonomické dopady však lze považovat za pouze druhotný problém. Mnohem závažnější jsou následky týrání pro samotné oběti. Z výzkumu Van Dijka provedeného v roce 1998 vyplývá, že 26 % obětí přiznalo sníženou sebedůvěru, 16 % uvedlo jako důsledek násilí depresivní stavy a 12 % osob si uvědomovalo neschopnost navazovat vztahy. U obětí domácího násilí nejsou výjimkou rovněž problémy jak zdravotní, tak psychosomatické. Jejich výskyt je mnohem vyšší než u běžné populace. Velmi častá je také tzv. *posttraumatická porucha* doprovázená úzkostnými stavy, depresemi nebo disociativními poruchami (Čírtková, tamtéž).

2. Teoretické souvislosti domácího násilí

Domácí násilí je teoreticky definováno v mnoha různých rovinách. Z právního hlediska je tento jev charakterizován jako jednání, které nedodržuje základní lidská práva a svobody.

V roce 1985 přijalo OSN na svém VII. Kongresu rezoluci o potírání domácího násilí a Doporučení výboru ministrů Rady Evropy. To popisuje domácí násilí, odsuzuje a přináší způsoby, jak mu zabránit a řešit jeho důsledky. Doporučení však přesně nedefinuje sankcionování násilného chování a dává členským státům svobodu v definování ve vlastních právních rádech. S tím mnoho mezinárodních organizací nesouhlasí a poukazuje na důležitost dodržování základních lidských práv.⁶

Valným shromážděním OSN byla schválena deklarace o odstranění násilí páchaného na ženách v prosinci 1993. Ve stejném roce proběhla ve Vídni Světová konference o lidských právech, která definovala „lidská práva žen a dívek jako nezcizitelnou, integrální a nedílnou součást všeobecných lidských práv“. Zároveň se poprvé objevil názor, že státy by měly být přímo odpovědné za podmínky, které mohou týrání žen nechtěně podporovat nebo mu naopak zamezovat.⁷

Jak podotýká Ludmila Čírtková, Česká republika byla *Komisí pro lidská práva OSN* několikrát napomínána za přístup, který nedostatečně chrání oběti domácího násilí. Právní hledisko tedy hovoří o zhoršené kvalitě života týraných osob, ztrátě důstojnosti, ohrožení zdraví a často i života (Čírtková, 2006: 6).

Sociální hledisko poukazuje na škodlivý vliv na rodinu a utrpení týraných osob i dalších zúčastněných, kterými jsou ve většině případů děti. Proto *Světová zdravotnická organizace WHO* označila násilí mezi rodiči za formu týrání dětí (Čírtková, 2006: 7).

Psychologický kontext zkoumá roli násilníka i oběti. Jedním z mylných stereotypů spojených s domácím násilím je nesprávně pochopená podstata jeho problematiky. Domácí násilí není ekvivalentem běžných nedorozumění nebo menších hádek rovnocenných partnerů. Ve skutečnosti při domácím násilí dochází k ostrému rozdělení rolí na agresora, utlačovatele a toho, kdo kontroluje a na oběť a závislou osobu.

To, že oběť od násilníka neodejde, bývá sice těžko pochopitelné, na druhou stranu roli může zpočátku hrát přetrvávající citová vazba, později strach z vážného ublížení na zdraví, paralyzovaný stav týraného člověka způsobený dlouhodobým

⁶ Un.org [citováno dne 28. 7. 2012]. Dostupné z <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r036.htm>

⁷ Unicef-irc.org, [citováno dne 28. 7. 2012]. Dostupné z <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf>

násilím, sebeobviňování, strach ze samoty a ekonomické nejistoty a zveřejnění situace nebo ztráta kontaktu s dětmi (Čírtková, 2006: 8).

Psycholog M. E. P. Seligman domácí násilí popisuje prostřednictvím takzvané koncepce naučené bezmoci. Podle něj týranou osobu chování agresora nejdříve zaskočí a manipulací s realitou tuto situaci vytěsňuje nebo vnímá v jiném než reálném kontextu. Nejčastěji se jedná o vlastní sebeobviňování za vzniklý stav. Při hledání řešení pak oběť dochází k poznání, že situaci nemůže sama vyřešit. Přichází pocity deprese, ztráta sebevědomí a sebeúcty (Čírtková, 2006: 8).

S tím souvisí rovněž koncepce *Syndromu týrané ženy*, který zavedly autorky Murray Strausová a Leonor Walkerová. Jedná se o mnoho symptomů, mezi které patří posttraumatická stresová porucha, naučená bezmocnost a sebezničující reakce. Ta se nejčastěji popisuje jako přehlížení chování agresora a popírání viktimizace. Ambivalentní vztah k násilníkovi pak vzniká často také proto, že jeho chování není jednoznačně polarizované v negativní rovině, ale střídá se s obdobím klidu a laskavosti (Čírtková, 2006: 10).

Vzhledem k tomu, že domácí násilí je v posledních letech nahlíženo nejen z perspektivy týraných žen, ale také mužů ze strany jejich partnerek, je pravděpodobné, že dojde ke změně terminologie. *Syndrom týrané ženy* tak zřejmě nahradí *Syndrom týraného partnera* (Čírtková, 2006: 10).

2. 1. Terminologie domácího násilí

Domácí násilí bývá nejčastěji prezentováno v překladu jako *domestic violence*. V anglosaském kontextu se vyskytují také pojmy *partner abuse* (zneužívání partnera), *intimate violence* (intimní násilí) nebo *family violence* (rodinné násilí). Termíny jsou však užívány nejčastěji v odborné literatuře, pro potřeby této práce budeme používat základní termín *domestic violence* (domácí násilí).

Definicí domácího násilí existuje mnoho a liší se podle zaměření jednotlivých oborů, které s touto problematikou souvisí. Jinak bude problematika nahlížena v právním kontextu, jinak pohledem kriminologie, sociologie nebo psychologie.

Podle feministického pohledu spočívá podstata domácího násilí v patriarchální společnosti. Týrání žen je tak podmíněno sociálním uspořádáním, které reprodukuje mužskou dominanci a ženskou podřízenost. Například tím, že ženy s dětmi nemohou z ekonomických důvodů tak snadno utéct z násilnického vztahu. Politický diskurz posledních let přitom vyzdvihuje ochranu tzv. idealizované rodiny. Víra v posvátnost

rodiny, která je chráněná před veřejným dohledem, nepřímo umožňuje týrání žen ve vztazích a rodinách (O' Toole, Schiffman, 1997: 248).

Donald G. Dutton, profesor psychologie na University of British Columbia, vypracoval jednu z novějších a rovněž nejznámějších, multifaktorových teorií, která domácí násilí vysvětluje z pozice čtyř příčin. Primárně se Dutton zabývá makrosystémem, exosystémem a mikrosystémem. Makrosystém popisuje jako patriarchální prostředí s dominantním postavením mužů, kteří ovládají celou společnost. Životní prostředí a další podmínky jako je nezaměstnanost nebo nízké vzdělání podle autora spadají do exosystému, sociálního prostředí, které ovlivňuje život jedinců. Rodina představuje mikrosystém, uzavřené soukromé prostředí obtížně dosažitelné sociální kontrolou. Poslední částí Duttonovo teorie je samostatně stojící ontogenetická teorie násilí, která se věnuje psychickému profilu agresora i oběti a jejich vzájemnému vztahu (Dutton, 2005).

V souvislosti s domácím násilím panuje mnoho omylů a mýtů. Jejich kořeny často pochází z kulturních norem a očekávání. Podle nich mají všechny osoby určitou sociální roli nebo sociální kategorii, včetně role přiřazené podle genderu. Určité kulturní normy spojené s genderem totiž považují násilí jako ustavené a přijímané modely chování z generace na generaci. Sociokulturní normy, které počítají z podřízeností žen, se pak často vyskytují právě za zdmi domova (Koss & kol., 2002, 7).

Psychologické studie ukázaly na spojitost mezi genderem a násilným chováním. Muži, kteří týrali svoje ženy, brali svoji roli v partnerském vztahu jako velmi dominantní a velmi tradiční. Zároveň měli silnou potřebu kontrolovat svoji partnerku (Koss & kol., 2002, 30).

V mnoha zemích již existuje povědomí o tom, že domov je obvyklé místo, kde dochází k týrání žen. Násilníky jsou v drtivé většině muži. Dále je známo, že násilí nemusí mít jen sexuální ale spíše psychickou podobu.

3. TEORIE RÁMCOVÁNÍ

Zřejmě poprvé teorii rámcování⁸ rozpracoval sociolog Erving Goffman, který v sedmdesátých letech použil rámce jako symbolické přirovnání ke způsobům, jakým lidé vnímají sociální realitu, v níž žijí⁹.

Goffmanova definice rámců zní: „*Předpokládám, že definice situací jsou postaveny na principech organizace, která řídí dění o našem subjektivním vnímání. Rámec je tedy výrazem, který používám k popisu těchto základních prvků, které dokáží identifikovat* (Goffman, 1974, 10).

Výraz „*frame*“ krátce předtím použil biolog Gregory Bateson, který popsal nové poznatky v chování opic. Zjistil, že opice mohou pouze naznačovat určité chování a uvědomovat si, že se jedná o nápodobu nebo hru. Na základě tohoto zjištění Bateson rozpracoval koncept „*rámců a obsahů*“. Všechno se odehrává v určitém rámci a tento rámec dává význam sdělení nebo akci. Součástí rámce je ale vždycky něco „mimo“ obsah sdělení (Bateson, 1972).

Todd Gitlin při popisu levicového hnutí rámce definoval jako „*princip výběru a zdůraznění s nevyslovenými teoriemi o tom, co existuje, co se stane a na čem záleží*“ (Gitlin, 1980: 6).

V souvislosti s mediálními studii se teorii rámcování věnoval především Robert E. Entman. Rámce zpráv existují ve dvou rovinách: jako mentální procesy zpracování informací a jako charakteristiky zpráv. Příklady rámců jsou rámec studené války (Entman 1991: 7).

Rámce spočívají v určitých vlastnostech, které podporují přemýšlení o událostech a jejich pochopení. Jsou vytvořeny z hesel, metafor, konceptů, symbolů a obrazů. Protože zprávy sestávají právě ze slov a obrazů, mohou být rámce nalezeny právě zkoumáním slov a obrazů, které se trvale nacházejí ve vyprávění a vytvářejí významy napříč médii a časem. Opakováním, používáním a zesilováním slova a obrazy způsobí, že rámce se stanou rozpoznatelné, srozumitelné a zapamatovatelné (Entman 1991: 7).

Podstatou rámcování je vymezení velikosti – zvětšování nebo zmenšování prvků zobrazené reality tak, aby byly více či méně nápadný. Rámec tedy pomáhá určit politickou důležitost události (Entman 1991: 9).

⁹ Goffman, E. 1986, *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. London: Harper and Row

V osmdesátých a devadesátých letech bylo rámcování používáno jako výzkumná metoda při zjišťování účinků médií. Později se tato teorie začíná posuzovat také jako způsob, jakým vznikají mediální obsahy nebo to, jaký pravděpodobný dopad může mít na publikum. Rámcování se tedy začíná etablovat nejen jako výzkumná metoda, ale také jako proces ve všech fázích od produkce až po recepci mediálních textů.

Jistým problémem rámcování je především jeho nejednotnost v oblasti definice a metodologie. A. Dietram Scheufele ve stati *Framing as a Theory of Media Effects* z roku 1999 podotýká: „*Analýza rámcování není ani plnohodnotné teoretické paradigma, ani nemá koherentní metodologický dosah. Místo toho je analýza rámců spíše výčtem různých a někdy nesouvisejících metod analýzy diskurzu.*“ (Scheufele, 1999: 118).

Maher pak připomíná, že problém nastává ve chvíli, kdy se má identifikovat způsob měření rámců. Přesněji řečeno proto, že rámce sestávají spíše z nevyslovených než z otevřených rysů, nehledě na notoricky známý problém s tím vědecky zjistit, jak se objevily (Maher, 2001: 84).

Protože novináři jsou profesionálové, kteří pracují se symboly a mají vysokou míru reflexivity, není zřejmě náhoda, že mediální studia berou rámcování jako vědomý proces. Stejným směrem jdou také sociální vědy, které na rámcování rovněž začínají pohlížet podobným způsobem (Snow, 1986). Jak již bylo řečeno, Tankard rámce přirovnává také k metafoře rámu obrazů (Tankard, 2001: 98).

S tím ale nesouhlasí Durham: „*V tom případě by ale novináři umístili informace do jakýchsi vzduchotěsných přihrádek, což by vedlo k tomu, že by nebylo možné vytvořit žádné společenské vědomí.*“ (Durham, 2001: 128).

Metafora rámu obrazu však není v duchu Gofmannových rámu. Jeho rámy totiž neomezují, ale naopak umožňují vnímat sociální a fyzickou realitu. Naopak se zdá, že Gofmann se spíše chtěl metafoře s rámy obrazů vyhnout. Pro Gofmanna a Gitlina jsou rámce nezbytné pro komunikaci, jsou jakýmsi podpůrným lešením všech důvěryhodných příběhů.

V rámci mediálních studií tedy teorie rámcování souvisí s Hallovou teorií Kódování a dekodování. Za příklad rámcování Entman uvádí rámec *studenté války (cold war)*, který v době vzniku jeho studie dominoval zprávám ze zahraničí. Rámce podle něj definují problémy, určují příčiny, tvoří morální soudy a navrhují prostředky k řešení. Autor dále poznamenává, že rámce mají v komunikačním procesu minimálně čtyři důležité části: komunikátora, text, příjemce a kulturu (Entman, 1993: 52).

Komunikátoři podle Entmana vytvářejí vědomě nebo nevědomě rámce ve chvíli, kdy se rozhodnout co říci prostřednictvím rámců (někdy nazývaných také schémata), text obsahuje rámce, kdy jsou nebo nejsou přítomna klíčová slova a stereotypy. Dále je podstatné to, jak příjemce bude rámce vnímat. Kultura je pak jakási zásobárna běžně známých rámců. Rámcování ve všech čtyřech kategoriích obsahuje podobné funkce: výběr a zdůrazňování takových atributů, které vytváří argumenty o problémech a jejich příčinách, vzniku a možném řešení. (Entman, 1993: 52).

Entman rámcování charakterizuje takto: „*Rámcovat znamená **vybírat** některé aspekty z vnímané reality a dávat jim **důležitost** v komunikovaném textu, čímž se posiluje definice problému, kauzální interpretace, morální hodnocení a/nebo řešení toho, co bylo popsáno.*“ (Entman, 1993: 52).

Tankard rámcování definuje jako „*selektování, zdůraznění, zamlčení a komentování*“ (Tankard, 2001).

James W. Tankard se domnívá, že rámeček je „*centrální organizační idea*“. Tankard uvádí příklad toho, jak byl výraz rámcování užíván například v politickém diskurzu, když republikán Lee Hamilton na začátku války v Kuvajtu v roce 1990 prohlásil: „*Spojené státy nesmí jít osamoceně. Musíme **zarámovat** tuto konfrontaci jako konfrontaci mezi mezinárodní komunitou, na jedné straně a Irákem na druhé straně.*“ (Reese, 2001: 95).

Tankard tak upozorňuje na to, jak je výraz populární ve veřejném diskurzu a také způsob, jakým média s rámcováním pracují, tedy že mediální rámcování může eliminovat jiné hlasy veřejného mínění a vyjádřit sympatie k jedné straně bez explicitních výrazů (Reese, 2001: 95).

Důležitým hlediskem rámcování je skutečnost, že právě rámce mají moc určit, zda si lidé určitého jevu všimnou, jak mu budou rozumět, zhodnotí jej a jaký postoj k němu zaujmou. Jak Entman doplňuje, neznamená to však, že by zarámování obsahu mělo univerzální efekt na všechny členy publika (Entman, 1993: 54).

Kahneman a Tversky k tématu přispěli tezí, že rámcování upřednostňuje určité aspekty popsané reality, což logicky znamená, že odvádí pozornost od jiných aspektů (Kahneman, Tversky, 1984).

V práci věnované veřejnému mínění M. J. Edelman podotýká: „*Svět je kaleidoskopem možných realit, z nichž každá může být evokována různými způsoby, v nichž je pozorování zarámováno a kategorizováno.*“ (Edelman, 1993: 232).

Jaké jsou podle Entmana hlavní výhody rámcování? „*Pochopení rámců nám pomáhá objasnit mnoho kontroverzních otázek, neboť proces rámcování směřuje naši pozornost k detailům, jak komunikovaný text exponuje svoji sílu.*“ (Entman, 1993: 56). Příklad masové komunikace zde navrhuje, jak běžné porozumění může pomoci vytvořit rámcování jako výzkumné paradigma (tamtéž).

Stephen Reese uvádí, že „*Zarámování lze vnímat jako organizační principy, které jsou sociálně sdílené a časově setrvalé, které fungují symbolicky a významově strukturují sociální svět.*“ (Reese, 2001: 11).

Reese dále upozorňuje na souvislost se zdroji, které mají nejen přístup do médií, ale také mají moc prosadit rámcování podle svých intencí. „*Moc rámovat závisí na přístupu ke zdrojům, sumě znalostí a strategických spojenečtvích.*“ (Reese, 2001:11). Nejedná se tedy o pouhou snahu objevit se v mediálních obsazích, ale také o konkrétní podoby rámců, v nichž bude jev prezentován.

Později Entman nabídl dvojí klasifikaci rámcování: rámce důležitosti a proceduralní rámce. Rámce důležitosti jsou takové, které splňují alespoň dvě z následujících funkcí při popisu politických událostí, témat a účastníků:

- Definování následků nebo podmínek jako problematických
- Identifikaci příčin
- Sdělení morálního hodnocení
- Podporují nápravná opatření nebo zlepšení

Proceduralní rámce mají užší zaměření a funkci. Nabízejí hodnocení legitimní role politiků, která je založená na jejich úspěchu a reprezentaci (Entman, 2004: 6).

Rámce, které obsahují kulturní termíny, mají větší potenciál ovlivnit publikum. Používají slova a obrazy z dané kultury, které jsou zapamatovatelné, pochopitelné a emocionálně zbarvené. I když některá slova nebo obrazy opakování ani nepotřebují – například letadla, která narazila do budov Světového obchodního centra 11. září 2001. Jejich význam byl zcela určitě pochopen a uložen v paměti díky jednomu nebo dvěma shlédnutí (Entman 2004: 6).

Dále Entman popisuje takzvané sítě znalostí na příkladu útoků na Světové obchodní centrum v září 2001. Takové schéma obsahuje Světové obchodní centrum, únosce letadel, Usáma bin Ládina, newyorské požárníky, newyorského starostu nebo Rudolpha Guilianiho (srovnej Entman 2004: 8).

V síti znalostí dochází k rychlému propojení a vyvolání emocí – pozitivních například pro Američany, Světové obchodní centrum, hasičský sbor a Guilianiho, negativní vůči teroristům a Usámovi bin Ládinovi. Jakmile je schéma jednou uloženo v dlouhodobé paměti, jednotlivé informace mají potenciál asociovat pocity s nimi spojené. Tento proces funguje na základě šíření aktivity, která hraje ústřední roli v modelu kaskády. Pohled na fotografii Usáma bin Ládina například ve čtenářích vzbudí negativní pocity a vzpomínky na hořící dvojčata.

Teorie šíření aktivity ukazuje na důležitost pořadí, v jakém jsou informace prezentovány (Entman, 2004: 7). Příkladem je způsob, jakým prezident Bush rámcovoval události 11. září. Dominantní rámec v počátcích informování o události má většinou podstatný vliv na myšlenky a pocity, které vytvářejí individuální sítě a které budují schéma zpráv a jejich budoucí vnímání. Nahradit první dojmy jinými bývá po určité době prakticky nemožné (Entman, 2004: 7).

Model kaskády ukazuje, jak myšlenky a pocity podporují rámce spojené s určitými jevy a pojmy. V diagramu je například naznačeno, jak informace z Bílého domu putují přes další elity, media, rámce zpráv až k veřejnosti (srovnej Entman 2004: 10).

Entman uvádí: Spojení mezi novináři a elitami je klíčovým přenosovým bodem pro rozšiřování aktivity rámců, přičemž není vždy snadné rozpoznat hranici mezi elitami a novináři. Někteří novináři sice mají tendenci měnit věci, většina z nich však jen reflektuje informace, které se k nim dostanou (Entman, 2004: 11)

Model kaskády navrhuje, že média by měla nabízet dostatek nezávislých informací, se kterými si občané vytvoří jejich vlastní rámce témat a událostí a pokud možno alternativy k tomu, co říkají oficiální zdroje (Entman, 2004: 17).

Témata mohou být rámcována již v počátcích, kdy dochází k tvorbě komunikační události, k tomuto procesu však může dojít i později. Nelze však říci, že by rámcování mohlo být vnímáno všemi částmi publika totožným způsobem (McCombs, 2009: 142).

McCombs tento argument dokládá na tématu znečištěného ovzduší, o němž novináři referovali od sedmdesátých let. Stejný mediální obsah však pro střední a vyšší sociální vrstvy znamenaly výzvu vstoupit do ekologických organizací, zatímco pro nižší vrstvy obyvatelstva to byl jasný signál se do podobných skupin nehlásit. Důvodem může být rámcování průmyslu a vlády, které by měly situaci napravit, zřejmě z toho

důvodu příslušníci nižších vrstev automaticky vyjádřili svůj odmítavý postoj. I když novináři přinášejí hlavní společenská témata do veřejné agendy, skutečně není možné uvažovat o tom, že by všichni jedinci konkrétní jevy vnímali jen způsobem nastoleným médii.

Význam atributů společně s rámcováním spadá do nastolování agendy druhého stupně. Definice rámcování jako vybírání určitých atributů skutečnosti tak, jak je definuje Reese, v sobě tedy implikuje styčné body skutečnosti toho, jak média vybírají události a jevy a jakou důležitost jim přiřadí mimo jiné také rámcováním.

Výzkumy rámcování se v analýzách mohou odkrývat, jak dochází k rámcování, zkoumat konkrétní mediální text nebo zjišťovat, zda a jak rámce mediálních obsahů pronikají do veřejné nebo politické agendy (McCombs, 2009: 132).

Lze říci, že koncept rámcování i agenda-setting mají společný cíl v posuzování toho, jaká témata média vybírají ke zpracování a s jakými výsledky k tomu poté dochází. Příkladem takového propojení je studie S. Iyengara popisující zpravodajské pokrytí války v Zálivu a vlivu na veřejné mínění *News Coverage of the Gulf crisis and public opinion: a study of agenda-setting, priming and framing* z roku 1997 nebo analýza projevů prezidentů po konci studené války J. Kuypere ze stejného roku *Presidential Crisis Rhetoric and the Press in the Post-Cold War World*.

Aspekty témat, na něž je ve zpravodajství kladen důraz, je v konceptu agenda-setting, popisován jako vyzdvihování *atributů*. McCombs dává za příklad ekonomiku, u níž byla atributem dlouhou dobu inflace, poté byl dáván důraz na nezaměstnanost, později na deficit státního rozpočtu (McCombs, 2009: 122).

James Watson se teorii rámců věnoval v souvislosti s reprezentací reality. Rámce jsou velmi vhodnou metaforou pro média. Existují rámce obrazů, do nichž vkládáme další obrazy, čímž podněcujeme vznik reprezentace. Jedná se o jev, který byl subjektem mnoha širším rámcům, z nichž každý ovlivňuje ten druhý (Watson, 2007: 107).

3. 1. Aktuální situace teorie rámcování

Obliba a význam teorie rámcování v mediálních studiích výrazně stoupá.¹⁰ I když se teorie rámcování objevila v roce 1974, první studie byla provedena v roce 1983. Dalších pět výzkumů rámcování bylo zaznamenáno na konci devadesátých let dvacátého století. (Bryant, 2004: 693).

Z výzkumu Jenningse Bryanta a Doriny Miron dále vyplývá, že 4 články (40 %) použilo rámcování jako výzkumnou metodu, 2 studie (20 %) ji zkombinovalo s dalšími metodami, jeden článek rámcování vyzdvihl pro jeho přednosti a 2 články na rámcování pouze odkázaly. Teorie rámcování, která je v 21. století využívána nejčastěji, se přitom v minulém století téměř neobjevovala (Bryant, 2004: 695).

V současné době se rámcování vyskytuje nejčastěji například za teoriemi Agenda-setting nebo Kultivační teorií.

Švýcarský mediolog Jörg Matthes provedl systematickou analýzu studií rámcování, které byly uveřejněny v odborných titulech v letech 1990-2005. Kvantitativní obsahová analýza zkoumala 131 výzkumů publikovaných v 15 časopisech. Jejím cílem bylo rovněž zjistit, jaké slabiny se nejčastěji vyskytují v současném výzkumu rámcování. Matthes přinesl přehled definic rámcování, typy rámců, použití teorií i metody analýz rámcování.

Matthes zjistil, že 53 % studií zkoumalo obsah novin, 13 % analyzovalo televizi, 10 % televizi a noviny, 8 % časopisy, 5 % časopisy a noviny, 2 % internetová média, 2 % tiskové zprávy a zprávy, 1 % videa a zbytek 6 % směr medií (Matthes, 2000, 354).

Výzkumníci nejčastěji používali definice a rámce Roberta Entmana a dále, Gamsona a Modiglianiho, Gitlina a Iyengara, Semetko a Valkenburga a Goffmana (tamtéž).

Téměř polovina výzkumů (42 %) sledovala 2-3 rámce, 17 % studií zkoumala více než 7 rámců. Dále následovaly studie se 4-5 rámci (17 %) a pouze jedním rámcem (15 %). Většina studií zkoumala spíše texty než vizuální rámce. Jen 5 % studií sledovalo

¹⁰ Framing je vyučován jako semestrální předmět na Univerzitě v Texasu, předmět vede Stephen Reese. <http://journalism.utexas.edu/sites/journalism.utexas.edu/files/attachments/reese/framing-syllabus-2012-current.pdf>

pouze obrazový materiál. 83 % prací si fotografií nevšimalo vůbec (Matthes, 2000, 355).

Jednou z nejčastějších otázek ve výzkumech bylo, zda se v textech objevuje tematický nebo epizodický rámec. Matthes zjistil, že epizodický rámec byl použit v 78 % studií a tematický ve 22 % (Matthes, 2000, 356).

Z typů rámce se nejčastěji objevoval rámec konfliktu, dále následovaly rámce rámec dané záležitosti, tematický rámec, rámec odpovědnosti, ekonomických souvislostí, epizodický rámec, rámec lidského příběhu, rámec vůdcovství a rámec morálky (Matthes, 2000, 356).

3. 2. Rešerše oborových studií

Hendl popisuje studium dokumentů v přípravné části následovně „*Analýza dokumentů patří ke standardní aktivitě jak v kvalitativním, tak v kvantitativním výzkumu. Dokumenty – všechno napsané nebo prostě zaznamenané – mohou být podrobeny analýze z různých hledisek.*“ (Hendl, 2008, 130).

Hlavní výhodou dokumentů je podle Hendla možnost dostat se k informacím, ke kterým se výzkumník jiným způsobem nemusel dostat. Další výhodou je nižší výskyt omylů nebo nepřesností, které se objevují například u rozhovorů nebo pozorování, kdy přítomnost výzkumníka již může ovlivnit výsledek jeho práce. Hendl podotýká, že subjektivita se projeví sice při výběru dokumentů, ale nemá již vliv na obsahy obsažené v dokumentech. Jedná se o tzv. nereaktivní způsob sbírání dat (tamtéž).

Jedním z hlavních kritérií při výběru dokumentů je jejich obsah (vnitřní znaky dokumentu), kdy dochází k tzv. interní evaluaci dokumentu. Pozitivní kritika se týká přístupu výzkumníka k dokumentu, tedy zda pochopil, co je v dokumentu obsaženo a negativní kritika hodnotí spolehlivost a přesnost informací (Hendl, 2008, 131).

Studium dokumentů, které náleží k teoretické citlivosti, zmiňují také autoři Strauss a Corbinová. „Teoretická citlivost poukazuje na určitou osobní vlastnost badatele, a to na schopnost rozlišovat jemné detaily ve významu údajů. Lidé provozující výzkum mohou mít různou citlivost záviselou na jejich znalostech a zkušenostech ve zkoumané oblasti. Je možné ji během výzkumu dále rozvíjet.“ (Corbinová, Strauss, 1999, 27).

Autoři vysvětlují, že se v podstatě jedná o schopnost pochopit smysl údajů a dát jim smysl. Teoretickou citlivost mohou výzkumníci získat různými způsoby. Jedním z nich je studium literatury, kam patří teoretické práce, analýzy a další dokumenty.

Tímto způsobem výzkumníci získají vědomosti, které zvyšují citlivost při výzkumu určitého jevu (Corbinová, Strauss, 1999, 28).

Oborových studií, které by se přímo zabývaly rámcováním mediálních obsahů na příkladu domácího násilí, zatím není mnoho. Při rešerši bylo z dostupných databází vědeckých článků vyhledáno několik výzkumů, z nichž šest prací nejlépe odpovídalo zadaným kritériím (framing, news coverage, domestic violence, battered women). Studie pocházejí z různých geografických oblastí (například USA, Botswana, Egypt).

Zajímavý úvod do sledované problematiky nabízí Rebecca Ann Lind. Teorii rámcování se věnovala v souvislosti s tématem feminismu. Analýza zpravodajství ukázala, že ženy a feministky jsou zobrazovány různými způsoby. Lind poukazuje na skutečnost, že feministky *nejsou* prezentovány jako běžné nebo normální osoby (Lind, 2004: 161). Během analýzy Lind našla šest rámců, jimiž jsou feministiky rámcovány ve zpravodajství. Jedná se o tyto rámce

1, Rámec démonizace

Feministky jsou často démonizovány – jako ženy, které nenávidí muže, mají chlupaté nohy, jsou nevrle, bláznivé nebo radikální lesbičky.

2, Rámec personalizace a trivializace

Rámec se věnuje osobním atributům, zvykům nebo životnímu stylu. Lind například zjistila, že média ženy často zobrazují v rámci spojeném se vztahy a skutečností, zda je žena vdaná nebo těhotná.

3, Rámec cílů

Mnoho lidí argumentuje, že feministky jsou zobrazovány triviálně a média poté věnují malý prostor cílům, které feministky mají. I když všechny feministky nemají stejné cíle, patří sem zrovnoprávnění žen ve společnosti, boj proti domácímu násilí nebo celkové zlepšení podmínek pro ženy.

4, Rámec viny

Rámec viny zobrazoval feministky nejčastěji v souvislosti s jejich slabostí, duševní nemocí nebo kriminálním činem, který byl spáchán na ženách (zneužívání, znásilnění, strach z ublížení).

5, Rámec síly feministek

Tento rámec feministky spojoval se silou nebo vůdcovstvím.

6, Rámec působení feministek

Jak jsou nejčastěji rámcovány aktivity feministek? S jakými místy nebo činnostmi jsou spojovány? Lind zjistila, že se jedná o domov, zdraví, zaměstnání, politiku, sport, volný čas a náboženství (Lind, 2004: 162-166).

Byerly a Ross v práci *Women & Media* poukazují na fakt, že znásilnění je v médiích pokaždé rámcované tak, jako kdyby k němu došlo poprvé. Jedná se tedy o izolované rámce a náhodně popisované události než o tematické souvislosti patriarchální síly, která se mimo jiné ukazuje v sexuálním zneužívání žen (Byerly, Ross, 2006, 42-43).

Framing Domestic Violence Fatalities: Coverage by Utah Newspapers

Cathy Ferrnand Bullock

Jednou z nejpřínosnějších prací je analýza domácího násilí v utahských novinách. Autorka si vybrala oblast Utahu, pro kterou je typická silná patriarchální společnost, a použila metodu deduktivní i induktivní analýzy rámců. Zkoumala, zda rámce obsahují primární patriarchální přístup, což závěry studie nakonec potvrdily.

Bullocková vychází z teze, že domácí násilí je v médiích často zobrazováno způsobem, který ukazuje na podřízenost žen vůči mužům. Proto autorka vychází z předpokladu, že média mohou mít sílu přetvářet individuální i veřejný pohled na to, která témata jsou důležitá a o kterých tak budou přemýšlet také politici (Bullock, 2007: 34).

Cílem práce bylo porozumět hlouběji procesu rámcování na příkladu domácího násilí. Autorka vyšla především z myšlenky, že domácí násilí je nově objevený sociální problém, což může povzbudit větší mediální pokrytí, povědomí a potenciálně mít vliv na veřejné mínění a policii (Bullock, 2007: 35).

Z hlediska zpravodajských hodnot domácí násilí obsahuje konflikt a lidský příběh, zatímco širší sociální problém domácího násilí má potenciál mít silný vliv na společnost.

Dále Bullocková vychází z předpokladu, že zprávy jsou sociálním konstruktem a pracuje s feministickou perspektivou, tedy, že ženy nemají rovnoprávné postavení na sociální, politické, ekonomické a kulturní úrovni. Autorka použila teze z práce Semetkové a Valkenburga (deduktivní a induktivní analýza rámců) a z kódovací knihy svojí předchozí práce, kterou psala s Cubert. Zajímala se o to, zda média o domácím

násilí vůbec psala, dále pokud ano, jak bylo domácí násilí rámcováno v porovnání s prací Bullockové a Cuberta. Ti identifikovali Policejní rámec, Rámec, který označil lidi, jichž se týkalo domácí násilí, za odlišné od ostatních, Rámec viny oběti / nebo násilníka, Rámec toho, že násilníci jsou nenormální a měli by být snadno rozpoznatelní.

Policejní rámec se zaměřoval na to, kdo, co, kde, kdy a jak spáchal zločin. Typické pro něj byly zdroje z oficiálních míst, jako je policie, šerif, soudy a právníci.

V rámci teorie Iyngara (rámce tématické a epizodické) autorka došla k závěru, že většina případů domácího násilí je popisována jako izolované případy bez širšího společenského kontextu. Pouze 3,9 % článků mělo širší kontext, jmenovaly jiné případy domácího násilí, statistiky, organizace zabývající se touto problematikou a popisovaly jejich práci nebo širší kontext. Výjimečně se vyskytovaly motivy útočníka, či informace o genderově nevyvážené společnosti. Většina článků rovněž nepopisovala historii párů, natož diskusi k hlubším kořenům domácího násilí.

To, že utažské noviny nereferují o domácím násilí dostatečně, že ignorují mužské násilí vůči ženám, je zřejmě základní způsob, jak upevňovat patriarchální status quo (Bullock, 2007: 51).

Bullocková zmiňuje situace, kdy se objevilo více případů domácího násilí, které následně redaktoři zpracovali jako širší sociální problém. A následně potvrzuje přístup výzkumníků, kteří média považují za nástroj boje proti domácímu násilí.

„Takové situace přinášejí možnost expertům na domácí násilí, aby kontaktovali novináře s informacemi o domácím násilí, jeho kořenech a vzorech, způsobech, jak pomoci obětem, a širších sociálně politických otázkách.“ (Bullock, 2007: 54).

Bullocková pokračuje v tezi, že další studie mohou pomoci přerámcovat téma domácího násilí. Výzkumy mohou ukázat, co všechno novináři ví o tématu nebo neví. Dále, jak čtenáři přistupují ke zprávám o domácím násilí. Je rámcování jiné v zemích, kde silný patriarchální systém? (Bullock, 2007: 54).

Understanding „Passion Killings“ in Botswana: An Investigation of Media Framing
Deinera Exner, Wilfreda E. Thurston

Autorky se zabývaly mediální analýzou vražd mezi partnery, které se v Botswaně nazývají „passion killings“, neboli vraždy z vášně. Jako výchozí metodologie byla zvolena etnografická obsahová analýza (Altheide, 1987) a teorie rámcování.

Autorky zajímal především charakter těchto vražd a s tím spojené sociální hodnoty, mýty a stereotypy. Analyzovány byly noviny vycházející v Botswaně. K nim se však medioložky dostaly přes vzdálený přístup z elektronických archivů, což je ostatně také slabinou výzkumu. Zároveň bylo zvoleno poměrně krátké výzkumné období, z těchto důvodů mohly být některé články opomenuty. To bylo však částečně napraveno doplněním historických článků, které sloužily pro srovnání se zkoumanými texty.

Autorky našly rámec viny – jedná se o poměrně častý a také důležitý rámec v textech věnujících se domácímu násilí. Vina je jednou ze základních otázek, v nedávné době v anglo-americkém prostředí a zejména v prostředí afrických zemí je vina za domácí násilí stále přičítána ženám. Tento rámec dále obsahoval další podrámece – a sice zda je vina sociálního charakteru, genderového nebo jejich vzájemnou kombinací. Dalšími rámci byly Policejní rámec a Rámec stigma.

Zajímavé je například zjištění, že žádný článek se nevěnoval historii násilí v partnerském vztahu. Jakmile není případ domácího násilí je zobrazen izolovaně, okamžitě mizí asociace těchto zločinů jako širšího sociálního problému.

Výzkum se zaměřil také na to, zda deníky zobrazují pouze týrané ženy, nebo také muže a další osoby. Ve většině případů byly oběťmi ženy, ve dvou případech muži. Podobně jako studie z USA poukazují na kontrast toho, jak země sama sebe vnímá – jako silná, prosperující země zakládající si na silných a stabilních rodinách, i zde autorky polemizují s oficiálními slogany – Botswana: „Národ, kterému mohou ostatní národy závidět“ a „Zdraví a zodpovědnost“.

The nature of newspaper coverage of homicide

C. A. Taylor, S. B. Sorenson

Autoři studie se zabývali tím, proč je některým vraždám v médiích věnován větší prostor, například vraždám cizinců. Výzkum se zaměřil na dvě proměnné, národnost obětí a vztah mezi útočníkem a obětí. Analyzovány byly články v deníku Los Angeles Times z období 1990-94 a týkaly se především prominence a zarámování příběhu.

Autoři podotýkají, že dřívější dominantní diskurz o násilí v americké společnosti se primárně vyskytoval v zábavných médiích a věnoval se neblahým účinkům na děti. Média, obzvláště televize a noviny jsou pak primárním zdrojem informací pro veřejnost o násilí a kriminálních činech.

„Zprávy o násilí, ať už záměrně nebo nezáměrně poskytují veřejnosti kritický rámec, jak uvažovat o násilí, jeho souvislostech a řešeních. Média mají unikátní možnost říct lidem, o čem a jak mají přemýšlet – dvě funkce, které mají kritický dopad na zdravý chod veřejnosti a policii.“ (Tylor, Sorenson, 2002: 121).

Přestože děti jsou mnohem více v bezpečí ve škole než doma nebo v sousedství, zprávy o střelbách v amerických školách v devadesátých letech vedly mnoho lidí k názoru, že americké školy jsou nebezpečné (Tylor, Sorenson, 2002: 121).

Autoři si všímají dvou hlavních prvků, pomocí nichž je referováno o událostech: prominence a rámcování. Prominence, nebo také viditelnost příběhu poukazuje k jevům, které ukazují na relativní důležitost příběhu v porovnání s jinými příběhy v novinách. Například, kde k příběhu došlo, jak je dlouhý a zda obsahuje fotografie? Rámcování příběhu ukazuje na proces, kterým někdo „balí“ skupinu údajů, aby vytvořil příběh.“ Použitý jazyk, zdroje a názory citované, jaké backgroundové informace jsou k dispozici, jak příběh začíná a jak je zaměřen – to jsou elementy rámce příběhu. Jak je příběh zarámován, může přispět k pohledu čtenářů, jejich myšlenkám, pocitům o vině a odpovědnosti tématu násilí.“ (Tylor, Sorenson, 2002: 121).

Například zprávy výjimečně popisují širší sociální kontext spojený s násilím. Zaměření na násilí je spíše jako na epizodické než na tématické může ovlivnit veřejný přístup k zodpovědnosti při hledání příčin i řešení násilí. To může posléze vést k tomu, že policie se zaměří více na individuální řešení problémů (například potrestání) než na širší, společensky zaměřené úsilí prevence (Tylor, Sorenson, 2002: 122).

Autoři našli 2782 článků, z nichž získali náhodným výběrem 45 textů, přičemž sami autoři upozorňují na nerovnoměrný počet článků o různých rasách, jichž se texty týkaly. Rámce získané při výzkumu jsou následující: pozadí příběhu oběti, pozadí tématu, focus příběhu, žánr/tón příběhu (Tylor, Sorenson, 2002: 122).

Analýza nehledá přímo rámce, všímá si základních údajů jako je umístění článků v novinách, počet slov a přesný typ vraždy – zřejmě proto, že autoři působí na UCLA School of Public Health, zaměřují se primárně na prevenci násilí.

„Největší rozdíl v člancích byl v porovnání toho, zda se články týkaly vražd mezi intimními partnery nebo vražd ze strany cizího člověka.“ (Tylor, Sorenson, 2002: 126).

„Podstata sledovaných článků obecně odráží kombinaci ekonomických tlaků a profesionálních hodnot novinářů. Pokud se Los Angeles Times rozhodnou, že budou psát o vraždách, pak to udělají napříč etnickými skupinami včetně násilí mezi partnery.“ (Tylor, Sorenson, 2002: 126).

Protože tato studie analyzuje články, které vyšly před případem O. J. Simpsona, mohla by se objevit otázka, jestli se referování o domácím násilí nějakým způsobem změnilo od doby, kdy jej média objevila. Maxwell a kolektiv zjistili, že zatímco množství článků o domácím násilí v souvislosti s vraždou Nicole Brown-Simpsonovou a Ronaldem Goldmanem vzrostlo, povaha článků se nezměnila. Před vraždami 23 % článků bylo primárně zaměřeno tematicky než epizodicky, tato množství zůstalo nezměněno. Maxwell a spol. také zjistili, že vina se pokládá spíše na individuální úrovni než na úrovni společenských řešení (Tylor, Sorenson, 2002: 126).

„Pro společnost by bylo žádoucí, kdyby téma **bylo rámcováno v tematických rámcích**. Přesto je epizodické rámcování pětikrát častější než tematické.“ (Taylor, Sorenson, 2000, 126).

„Příběhy, které zaujmou čtenáře, evokují sympatie a přináší názory, mají větší šanci získat pozornost. Nejen že **rámcování** má vliv na veřejné mínění, ale může také ovlivnit také přímý nebo nepřímý vliv na politická rozhodnutí.“ (Taylor, Sorenson, 2000, 126).

Autoři sami poukazují na limity studie – analýza byla zaměřena na jeden deník z velkého města. Navrhují, aby budoucí studie zkoumaly noviny z různých oblastí (Tylor, Sorenson, 2002: 126).

Media Coverage of Violence Against Women

Enas Abu Youssef & kolektiv

Výzkum se zabýval mediálním obrazem násilí na ženách v Egyptě ve spolupráci se United States Agency for International Development (USAD), která se zabývá agresí vůči ženám. Studie ukázala, že média nedávají dostatečný prostor informacím o násilí na ženách a mediální zobrazení odpovídá kontextu silně zakořeněných společenských přístupů v rámci islámské tradice.

Autoři použili kvantitativní a kvalitativní analýzu zpravodajství na téma násilí vůči ženám. Je patrné, že vědci nezkoumali jen mediální zobrazení násilí na ženách, ale rovněž násilí samotné. Tento fakt zřejmě souvisí s původním záměrem a spoluprací se společnostmi, která se zabývá přímo násilím na ženách v Egyptě. Výzkum tak velmi podrobně ukázal na typy násilí, přístupy novinářů žen i mužů, rozdíly v médiích v městských a venkovských oblastech Egypta, násilí páchané na ženách v partnerských vztazích, zaměstnání nebo společnosti obecně.

Závěry výzkumu ukázaly, že násilí na ženách patří ve sledovaných typech médií (tisk, televize, rozhlas) 23 % z celkového prostoru. Noviny týraní žen zobrazují častěji než televize a rozhlas.

Zajímavý je závěr studie s doporučeními, jak zlepšit povědomí o násilí na ženách prostřednictvím mediální agendy. Patří sem například vytvoření tréninkového programu pro pracovníky public relations, kteří by měli umět komunikovat téma týraných a znevýhodňovaných žen do médií, vzdělávání novinářů v dané problematice, vytvoření způsobů, jak efektivně monitorovat mediální obsahy, vytvoření mediální kampaně pro zvýšení povědomí o vlivu násilí na ženách a tvorba mediálních strategií, jak bojovat proti všem formám násilí ve společnosti. Analýza sice využila metodu rámcování, výstupy však nejsou rámce, ale konkrétní údaje převážně o násilí jako takovém¹¹

Covering Domestic Violence: How the O.J. Simpson Case Shaped Reporting of Domestic Violence in the News Media

Kimberly A. Maxwell, John Huxford, Catherine Borum, Robert Hornik

Studie se zabývá tím, jak případ O. J. Simpsona, který v roce 1994 zavraždil svoji bývalou ženu a jejího milence, ovlivnil zpravodajství o domácí násilí. Autoři analyzovali četnost a obsah textů, které vyšly v New York Times, Inquireru a Philadelphia Daily News.

Podle předpokladu počet článků o domácím násilí okamžitě po případu stoupl, ale později opětovně klesl. Hypotéza, že směr referování o domácím násilí se změní z příběhu na širší sociální kontext, nebyla potvrzena.

Autoři studie vycházeli z teze, že domácí násilí je celospolečenský problém, který může zasáhnout kohokoli, a chtěli zjistit, zda případ O. J. Simpsona mohl tento

¹¹ Násilné činy odpovídají sociálnímu kontextu země a v Evropě se nevyskytují (například donucení mladých dívek k manželství).

sociální problém posunout do veřejné agendy a zvýšit mediální pokrytí domácího násilí jako je tomu například u problému AIDS nebo problémů s pesticidy (Maxwell, 2000: 258).

Autoři studie se zabývali případem vraždy Nicole Brown Simpsonové a jejího přítele Rona Goldmana, která se stala hlavní zprávou po dobu téměř osmnácti měsíců od června 1994 do prosince 1995. Domácí násilí u celebrity dokazuje, že tento sociální jev se může týkat kohokoli – proto autoři studie chtěli zjistit, zda případ Simpsona katapultoval domácí násilí do veřejné agendy a zvýšil mediální pokrytí.

Mediologové předpokládali, že mediální pokrytí se posune od příběhů domácího násilí k širšímu sociálnímu kontextu. Domnívali se, že spíše než detailní popis toho, jak manžel zavraždil svoji ženu, budou články otevírat téma legislativy, která zaručí trest pro viníky. Tuto hypotézu výzkumníci vyslovili ze dvou důvodů. Za prvé předpokládali, že novináři budou chtít přinést nové úhly pohledu na příběh. A dále, protože příběh se v médiích objevoval tak dlouho, mohly této situace využít organizace na podporu týraných žen. Dále to mohla být výborná příležitost pro pracovníky neziskových organizací, kteří se zabývají domácím násilím, aby novinářům poskytli další doplňující informace, které by se podle nich měly dostat k veřejnosti (Maxwell, 2000: 259).

Hlavní výzkumnou otázkou tedy bylo, jestli mediální pokrytí případu O. J. Simpsona mělo nějaký dlouhodobý vliv na zobrazení domácího násilí. Jak se změnila podstata mediálního pokrytí v tisku jako důsledek případu (Maxwell, 2000: 259).

Zároveň autoři studie předpokládali, že novináři pochopí, že domácí násilí mohou popisovat šřeji a rozpoutat diskusi o sociálních aspektech tohoto problému. Příběhy by pak obsahovaly detailnější pokrytí a sledování příběhů domácího násilí, jehož důsledky nejsou tak tragické. Domácí násilí by mělo být posuzováno jako celospolečenský problém a ne jako individuální problém (Maxwell, 2000: 260).

Výsledky ukázaly, že případ Simpsona vedl ke zvýšenému počtu publikovaných článků, ale způsob referování o domácím násilí se příliš nezměnil. Ve sledovaných denících – Philadelphia Daily News a New York Times. Hlavní hypotéza, že referování bude více směřovat k širšímu sociálnímu kontextu, se nepotvrdila (Maxwell, 2000: 269).

„Ukázalo se, že rámcování Simpsonova případu nebylo tak silné, aby změnilo způsob referování o domácím násilí. To přikládáme tomu, že mediální zdroje nebyly patrně úspěšné v tom, aby změnilly rámcování téma pro novináře.“ (Maxwell, 2000: 269).

Tato studie je první detailní analýzou obsahu národních novin na téma domácího násilí. Tato studie však zkoumala všechny články o domácím násilí, nejen ty, které byly zaměřeny senzacechtivě. S obrovským vzorkem článků vědci dospěli k závěru, že případ O. J. Simpsona přímo neovlivnil rámcování domácího násilí. Přesto studie ukázala, jakým způsobem média referují o domácím násilí a jak toto referování může mít vliv na veřejný přístup k domácímu násilí.

Changing Coverage of Domestic Violence Murders

Charlotte Ryan

Studie Charlotte Ryan analyzuje domácí násilí ve dvou obdobích (1996-1999 a 2000-2002). Autorka si všímá především toho, jak úspěšně byla novináři přijata a používána doporučení z manuálu *Rhodské koalice proti domácímu násilí*, která žurnalistům doporučuje, jak psát o této problematice.

Závěry výzkumu Ryan hovoří jasně. V textech se objevila téměř všechna doporučená, která byla redaktorům doporučena v manuálu.

Za slabinu výzkumu by mohla být považována velikost regionu, v němž byly texty zkoumány. Ryan doporučuje podobné budoucí výzkumy provést ve větších státech se silnější pozicí médií.

4. CÍLE VÝZKUMU

V praktické části byla provedena analýza rámců v **českých tištěných týdenících** na příkladu tématu domácího násilí v souvislosti s legislativní změnou, k níž došlo začátkem roku 2007.

Zdrojem zkoumání mediálních obsahů se staly časopisy **Blesk pro ženy**, **Instinkt**, **Květy**, **Reflex**¹² a **Respekt** s totožnou, tj. týdenní periodicitou.

Přestože všechny tituly spadají do kategorie společenských týdeníků, jejich zaměření je rozdílné. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda referují o tématu domácího násilí, které se v posledních letech v souvislosti s právními změnami dostává více do veřejné agendy¹³, a zda existují rozdíly při zpracování materiálů jednotlivými tituly.

Blesk pro ženy je servisní titul především pro ženské publikum a dosahuje nejvyšších počtů prodaných výtisků i čtenosti. Týdeník Květy má ze všech sledovaných titulů nejdelší tradici a prezentuje se jako časopis určený celé rodině. Instinkt, Týden a Respekt se obecně charakterizují jako týdeníky, které se zabývají nejdůležitějšími společenskými tématy.

Cílem práce tedy bylo zjistit, do jaké míry vybrané tituly refletovaly téma, které bylo po určitou dobu probíráno ve veřejné sféře a pro jehož zpracování by vzhledem k charakteru svého zaměření redakce eventuálně mohly disponovat jak časovými, tak organizačními možnostmi. Zákon, který je předmětem této studie, byl přijat již 16. března 2006, dá se tedy předpokládat, že periodika měla dostatečně dlouhou dobu informace o době, kdy začne oficiálně platit.¹⁴ Dále je časové období ponecháno na dobu jednoho a půl roku.

Základní soubor je vzhledem k nabytí platnosti zákona vymezen od 1. ledna 2007 do 1. ledna 2008.

Jedná se o zákon 135/2006 Sb., který umožňuje vykázat osobu chovající se násilně z bytu nebo domu po dobu deseti dnů. Předběžným opatřením je možné toto období dále prodloužit až na dobu jednoho roku maximálně. Text zákona zmiňuje také vznik intervenčních center pro týrané osoby.

¹² V předvýzkumu bylo zjištěno, že Reflex o domácím násilí nepsal téměř vůbec. Proto byl z výzkumu vyřazen.

¹³ Neznamená to, že by domácí násilí bylo novým fenoménem. Naopak existuje dlouhou dobu, až v posledních letech se však začíná zejména díky činnosti neziskových organizací probírat ve veřejné a politické sféře a objevovat v médiích.

¹⁴ Zákon byl přijatý 16. března 2006 a začal platit 1. ledna 2007.

Hlavním cílem je tedy zhodnotit proces rámcování mediálních obsahů na příkladu závažného sociálního jevu, jakým je výskyt domácího násilí ve společnosti.

Zasazují média téma domácího násilí do dominantních rámců a všímají si pouze násilí páchaného muži na ženách, nebo si zda berou v potaz také zneužívané muže, děti nebo seniory?

Důležitou otázkou rovněž bylo, v jakých kontextech se téma objeví. Kdy má šanci dostat se do médií. Jaký je způsob výběru ze strany novinářů a jakým způsobem se téma do médií dostává, jaké jsou zdroje (státní orgány, PR agentury, PR činnost neziskových organizací pomáhajících obětem domácího násilí apod.). Proto byla sledována nejen kvantitativní četnost příspěvků, ale v našem zájmu byly také osoby spojené s konstrukcí této problematiky. Sledovali jsme je prostřednictvím dotazníků a jednalo se novináře a pracovníky neziskových organizací.

4.1. Definice a výběr zkoumaného materiálu – populace

Před započítáním samotné analýzy popíšeme úplný soubor jednotek, tedy populaci¹⁵. Tím je míněn typ analyzovaného média, konkrétní média, která byla vybrána, materiály v nich obsažené a sledované období.

4.1.1. Zdroje zkoumaných mediálních obsahů

Analýza rámcování bude vzhledem ke kontextu české společnosti v souvislosti s problematikou domácího násilí a příslušných legislativních norem provedena v českém tisku.

Snahy o začlenění tématu domácího násilí jako závažného patologického jevu se datují přibližně do poloviny devadesátých let a souvisí nejen se zkušenostmi sociálních pracovníků, ale také s vývojem této problematiky v západních zemích. Tam se domácí násilí bere v potaz jako závažný problém již několik desítek let.

První žádost o změnu zákona 215 trestného zákoníku s požadavkem o zařazení týrání osoby blízké podala skupina *AdvoCats for Women/proFem* již v roce 1995.¹⁶

¹⁵ Populací je v sociologickém výzkumu míněna nejen skupina lidí, ale také například soubor obsahů médií (Trampota, Vojtěchovská, 2010: 27). Budeme-li dále v textu používat výraz populace, pojmenováváme tím původní soubor jednotek, které byly vybrány k analýze.

Trvalo však devět let, než se tato změna skutečně podařila prosadit do českého trestního řádu a 1. června 2004 tato novelizace vstoupila v platnost.

Když byl návrh tohoto zákona projednáván v Poslanecké sněmovně v listopadu 2003, uvedla tehdejší ministryně školství ČR Petra Buzková: „*Jsem ráda, že zde přichází návrh, který zavede alespoň obecné ustanovení do trestního zákoníku. Chci říci, že toto ustanovení, které je zde navrženo, nepovažuji za plně dostatečné, ale ono je opravdu velmi obtížné legislativním způsobem zakotvit záležitost takovéto citlivosti, kde skutečně balancujeme na hranici, kde ještě je právo rodiny, protože žádný zákon nevyřeší, jaké budou vztahy a citové vazby v rodině, ale zákon samozřejmě již může řešit to, kde se přechází od napjaté atmosféry ke skutečnému násilí. Nicméně je to hranice, se kterou je třeba zacházet velmi opatrně.*“¹⁷

Petra Buzková, která se o tři roky později sama stala jednou z tváří kampaně Amnesty International proti domácímu násilí, kdy figurovala na fotografiích s nalíčeným monoklem a šrámy¹⁸, již v tomto projevu výstižně popsala, že domácí násilí není novým jevem, ale pouze se o něm více hovoří. Dále zmínila fakt, že násilí se skutečně nemusí odehrávat pouze ze stran mužů vůči ženám, ale také opačným směrem.

Samotný fakt, že domácí násilí bylo zakotveno v českém právním řádu až po devíti letech od první intervence skupiny právniček společnosti proFem¹⁹, vypovídá o způsobu, jakým společnost i čeští zákonodárci k tomuto problému přistupovali.

Přitom termín domácí násilí se v českém právu ani neobjevuje, stále se jedná o výraz používaný v kriminologii, psychologii a akademické a mediální sféře.²⁰

K analýze bylo vybráno pět českých soukromých tištěných týdeníků. Hodnoceny byly ty články, které se týkaly domácího násilí v souvislosti s legislativní změnou, k níž došlo v roce 2007.

¹⁶ Voňková, Huňková, 2004: 9

¹⁷ Parlament České republiky, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/023schuz/s023088.htm>

¹⁸ IDnes.cz, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z http://kultura.idnes.cz/kampan-proti-nasili-ukazala-zbite-politicky-fmn-/show_aktual.aspx?c=A060309_072956_show_aktual_miz

¹⁹ proFem je jednou z nejdůležitějších a nejaktivnějších neziskových organizací, která se zabývá domácím násilím a dále právy žen a feministickými teoriemi.

²⁰ Tamtéž.

4.2. Charakteristika týdeníků

Týdeníky byly k analýze vybrány proto, že přestože nejsou v tak velké míře zaměřeny na aktuálnost jako deníky, mají minimálně v teoretické rovině možnost zpracovat zásadní společenská témata v širších souvislostech včetně podrobnějších analýz či komentářů. Zejména tzv. zpravodajské časopisy, které v populaci této studie zastupuje Respekt a částečně se k tomuto modelu blíží i Reflex a Instinkt, jsou považovány za univerzálnější tituly a „*přinášejí širší zpravodajský a analytický kontext k hlavním politickým, ekonomickým a kulturním událostem týdne.*“ (Reifová, 2004: 33).

Jestliže Blesk pro ženy vystupuje jako titul pro ženy a Týdeník Květy pro celou rodinu, zbývající tři časopisy, Reflex, Instinkt a zejména Respekt si zakládají na skutečnosti, že pokrývají všechna význačná témata ve společnosti a platí za platformu stěžejních událostí v zemi. Analýza proto ukáže, jak týdeníky rámcují téma domácího násilí a zda o něm vůbec a dostatečně referují.

Pro bližší představu nyní krátce charakterizujeme sledované tituly a to zejména z pozice jejich primárního zaměření, obsahu a vlastnické struktury společností, v nichž vychází. V další části následuje pohled na jejich penetraci na mediálním trhu (ověřený prodaný náklad společností ABC ČR a odhad čtenosti projektu Median společnosti GfK Praha).

4.2.1. Blesk pro ženy

Časopis Blesk pro ženy vydává Ringier Axel Springer CZ a.s.²¹ od roku 2008 jako titul spadající pod deník Blesk. Jedná se o vysokonákladový titul pro ženy, který čtenářkám přináší servisní informace týkající se partnerských vztahů, módy, kosmetiky. Využívá služeb odborníků a často pořádá marketingově zaměřené soutěže. Vydavatelství vlastní z jedné poloviny švýcarská společnost Ringier AG a stejný podíl patří německému koncernu Axel Springer AG.²²

²¹ Ringieraxelspringer, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z <http://www.ringieraxelspringer.cz/#>

²² Ringieraxelspringer, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné

<http://www.ringieraxelspringer.cz/company/shareholders>.

4.2.2. *Instinkt*

Původně začal vycházet ve společnosti Mediacop Sebastiana Pawlowského, v současné době společenský časopis vlastní Empresa Media²³, jejímž majitelem je Jaromír Soukup. Sebastian Pawlowski si však i nadále v časopise ponechal funkci vydavatele. Týdeník je pomyslným, i když obsahem ne zcela srovnatelným, nástupcem Mladého světa, jehož ochranná známka nyní společnosti Empresa Media po jeho zániku v roce 2005 také patří²⁴. Zaměřuje se na rozhovory, reportáže a společenské nebo módní trendy.

4.2.3. *Květy*

Květy vydává společnost Sanoma Media Praha²⁵, podle jejích stránek je časopis určen celé rodině a přináší gastronomická témata, tipy pro volnočasové aktivity a nákupy, reportáže a rozhovory. Jeden z nejdéle vycházejících titulů v historii české žurnalistiky začal vycházet v roce 1834 a ve svých počátcích byl spojen s osobností Josefa Kajetána Tyla.²⁶ Vydavatelství je součástí finské nadnárodní mediální skupiny Sanoma WSOY od roku 2002. V roce 2011 byla firma přejmenována na Sanoma Media Praha.²⁷

4.2.5. *Respekt*

Týdeník vycházející původně v novinovém formátu v černobílém provedení založili disidentští novináři již 20. listopadu 1989 pod tehdejšími názvem *Informační servis*²⁸. Dnes vychází na barevném papíře a věnuje se převážně investigativní žurnalistice. Zaměřuje se na články o politickém dění, ekonomii, vědě, kultuře nebo historii. Nyní týdeník vychází ve společnosti Respekt Publishing a.s., která patří pod mediální dům Economia. Jejím vlastníkem je od roku 2008 Zdeněk Bakala.²⁹

²³ Webcasopisu, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z http://www.webcasopisu.cz/zpravy/pawlowski-prodal-tyden-a-instinkt_311.html,

²⁴ Tamtéž

²⁵ Sanoma Media, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z <http://www.sanomamedia.cz/casopisy/tydenik-kvety.html>

²⁶ Blodigová, A. 2002, Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků, Praha, str. 10

²⁷ Sanoma Media, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z <http://www.sanomamedia.cz/o-spolecnosti.html>

²⁸ Wikipedia, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Respekt_%28t%C3%BDden%C3%ADk%29,

²⁹ Economia, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z <http://economia.ihned.cz/494/obsah-sekce/o-spolecnosti/>

Bližší pohled na analyzované týdeníky může přinést rovněž jejich ověřený **prodáný náklad a čtenost**.

V lednu 2007 měl podle ABC ČR³⁰ nejvyšší prodej *Blesk pro ženy* (183 178), následovaný *Týdeníkem Květy* (118 496), *Reflexem* (52 793), *Instinktem* (32 682) a *Respektem* (16 009).

Totožnému pořadí odpovídá rovněž čtenost podle údajů *Media projektu* společnosti *GfK Praha*³¹. Například v období od 1. dubna do 1. července 2007 byl nejčtenější *Blesk pro ženy* (693 000), další umístění titulů je následující: *Květy* (504 000), *Reflex* (241 000), *Instinkt* (129 000) a *Respekt* (87 000).

4.3. Povaha zkoumaných mediálních obsahů

Výběr článků byl proveden prostřednictvím mediálního archivu Newton Media³²

Během doby, která byla zvolena pro analýzu, vyšlo celkem 44 článků týkající se domácího násilí. Materiálů, které přímo referovaly o domácím násilí v souvislosti s přijetím nového zákona 135/2006 Sb. o vykazání útočnicka ze společného bydlení, však bylo publikováno devět.

Nakonec byly analyzovány materiály, které se nějakým způsobem týkaly domácího násilí. Po úvaze ale vyřazeny jednak rozhovory³³ a rovněž ty jednotky, které se tématu věnovaly pouze okrajově a navíc v jiném než českém prostředí.

Jednalo se například o článek „*Hledá se úspěšná Indka z vesnice*“, který vyšel v týdeníku *Respekt* 24. září 2007. Materiál pojednává o postavení žen v Indii a téma domácího násilí je zde zmíněno pouze marginálně. „*Například křesťanka patřící k nízké kastě. V rodině může zažívat peklo domácího násilí, zároveň být obtěžována kvůli svému menšinovému náboženství a jako členka diskriminované kastovní komunity je ponižována ostatními z vyšších kast*“.

Dalším nevyhovujícím článkem pro potřeby této práce byl rozhovor Marcely Pecháčkové s Martinou Formanovou v časopise *Instinkt*, který vyšel 25. října 2007, a

³⁰ ABC ČR, [citováno dne 29. 4. 2012]. Dostupné z <http://www.abccr.cz/overovana-data/periodicky-tisk->,

³¹ MAM, [citováno dne 21. 4. 2012]. Dostupné z <http://www.mam.cz/download/economia/DOT/MAM/vyzkumy/mediaprojekt1a2Q2007.pdf>

³² <http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/index.php>, prostřednictvím vzdáleného přístupu Knihovny IKSŽ Hollar.

³³ Pro analýzu rámců nevhodné a v praxi prakticky nepoužívané.

kde mimo jiné stojí: „*Vedle školy chodím pracovat do agentury, která pomáhá týraným ženám, což se mi počítá i jako školní praxe.*“

Přestože oba příkladové materiály zmiňují domácí násilí, nejsou spojeny s přijetím zákona o vykázaní útočné osoby ze společného bydlení. Dále se netýkají českého prostředí, jehož kontext je pro tuto práci důležitý.

I když k analýze bylo vybráno pět týdeníků, zkoumány byly obsahy pouze čtyř z nich a to z důvodu minimálního pokrytí tématu časopisem Reflex. Ve sledovaném období vyšly jen dva materiály, v nichž bylo zmíněno domácí násilí, pouze však okrajově. Prvním z nich je článek Jiřího X. Doležala *Rovnost některým*, který v textu kriticky hodnotí nadvládu českých feministických organizací nad těmi, které by měly hájit práva mužů. Domácí násilí se zde vyskytuje ale jen pouze v souvislosti s výčtem osob a jejich mateřských organizací, které sedí v Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů. „*Za neziskové organizace však v radě sedí: Branislava Marvánová-Vargová za Kordonu – koalici organizací proti domácímu násilí, to jest za bité ženy.*“³⁴ Druhý materiál *Rada dobré vlády* se týká zapatistických vesnic a navíc v rozhovoru je zde zmíněno tyranské chování místních mužů vůči ženám.

Do studie byly zařazeny ty materiály, které se v týdenících objevily, ať už se jednalo o článek nebo názorově zabarvený text (například editorially v případě Blesku pro ženy a Týdeníku Květy).

Přestože některé analýzy rámců hodnotí nejen texty, ale také fotografie nebo grafy (například Tankard, 2001), v této práci jsme se však zaměřili pouze na texty, obrazový ani jiný doprovodný materiál sledován nebyl.

Takto vybraná a omezená populace nakonec dosáhla počtu 20 textů, z nichž byla zkoumána náhodně vybraná část.

Prvotní rámce byly zjištěny při první fázi analýzy, která byla kvalitativním a induktivním posouzením textů. Při této fázi byly použity kódy podle Anselma Strausse, který kódy rozděluje na in-vivo, převzaté přímo z textů a sociologicky konstruované, které si výzkumníci obvykle volí sami.

³⁴ Rovnost některým, Reflex, 20. 12. 2007, Roč. 18, str. 44

Při první fázi analýzy pak byly použity ty sociologicky zkonstruované, jejichž výhodou je srozumitelnost a systematičnost při samotném výzkumu. Zároveň toto kategorizování přináší určitý odstup od analyzovaných textů.

4.4. Metodologie analýzy

Analýza rámcování se tedy bude skládat z kvalitativní metody, která pomůže odhalit použité rámce a při stanovení výzkumných hypotéz.

4.4.1. Základní výzkumné otázky

Cílem analýzy je popsat, jak pět českých týdeníků rámcovalo téma *domácí násilí* v souvislosti s legislativní změnou v této oblasti. Vzhledem k induktivní povaze analýzy jsme v počáteční fázi nepřinesli zcela konkrétní otázky, ale zformulovali jsme je pouze v obecné rovině.

- 1, Jak vybraná média rámcovala téma domácí násilí? Jaké aspekty byly selektovány a zdůrazňovány? Existují nějaké spojitosti v rámcování u sledovaných týdeníků?
- 3, Lišilo se rámcování u jednotlivých týdeníků?
- 4, Měnilo se rámcování v čase, tj. během roku 2007? Jaký zájem média věnovala tématu po přijetí zákona a jaký během následujících měsíců?
- 5, Rámcovaly týdeníky téma dominantním způsobem, tj. především v souvislosti s týranými ženami, nebo si všímaly také dalších obětí – mužů, dětí nebo seniorů?
- 6, Objevují se v textech řešení problému domácího násilí?
- 7, Je domácí násilí prezentováno jako nový jev, nebo problém, který existoval již dříve?

4.5. Vyhledávání rámců textu

Jak již bylo řečeno, rámcování jako multidisciplinární obor zatím neobsahuje přesná kritéria při vyhledávání rámců v mediálních obsazích a existuje více výzkumných postupů.

Obecně lze hledání rámců rozdělit podle induktivního nebo deduktivního přístupu. Pro první z nich je charakteristická absence předem daných rámců. Druhá metoda používá rámce a dále sleduje jejich četnost v textech. Výzkumníci často hledají

slovní spojení nebo výrazy typické pro dané rámce a také si pomáhají otázkami, díky kterým mohou zjišťovat, zda se jedná o tematické nebo epizodické rámcování. Pokud by se jednalo o otázky rasismu v českém prostředí, otázky by zněly například: *Je téma rámcováno v širším společenském kontextu?* Nebo *Je téma rasismu ilustrováno příběhem romské rodiny?*

5. KVALITATIVNÍ ANALÝZA

5.1. Cíl kvalitativní analýzy

Analýza vychází z Gitlinovy teze, že mediální rámce v současné společnosti hrají důležitou roli při vytváření významu, díky kterému lidé interpretují svět, v němž žijí³⁵.

Hlavním cílem práce je nalezení rámců, které pět vybraných českých týdeníků používalo při zpracování tématu *domácí násilí* v souvislosti s přijetím nového zákona mezi 1. lednem 2007 a 1. lednem 2008. Sekundárním cílem bude upřesnění výzkumných otázek a dalších hypotéz, které budou později dále rozpracovány.

5.3. Kódovací proces

Kódování proběhlo pomocí *podrobného čtení a kódování*, jak jej popisuje Strauss (Strauss, 1987: 30), které vede k pečlivému zkoumání sledovaných materiálů. Strauss navíc právě kódování považuje základ kvalitativní analýzy (Strauss, 1987).

Jednotky byly sledovány opakovaným čtením metodologií tzv. zakotvené teorie/*grounded theory* (Corbinová, Strauss, 1999), která slouží k co nejpřesněji získaným výsledkům. Tak vznikl seznam rámců, s nímž bylo dále pracováno v další části práce.

5.4. Rámce v textech

Během analýzy byly sledovány všechny rámce, které se v textech mohly objevit, nešlo tedy o to vysledovat jeden rámeček jako dominantní, ale všimnout si všech možných rámců. Na tento jev, který by mohl vést ke zkreslení při samotné analýze, upozornili

³⁵ GITLIN, T. 1980. *The Whole World is watching: mass media in the making and unmaking of the left*. Berkley: University of California Press

například McCombs a Ghanemová. Podle nich poté může dojít k narušení komplexnosti (McCombs, Ghanemová, 2001)

Základní numerické kódy pro popsání přítomnosti rámců byly stanoveny takto: 0-rámec není přítomen, 1-rámec je sekundární, 2-rámec je zcela dominantní.

V případě, že se pod hlavním rámcem vyskytla další podtémata, pak byla tato skutečnost uvedena dále v textu popisujícím jednotlivé kroky analýzy, a nazvána také jako dimenze.

5.4.1. Legislativní rámec

Ve zkoumaných textech se již od začátku sledovaného období objevuje rámcování, které odkazuje k zákonným normám v českém právním řádě, zákonům, jejich znění, dodržování či porušování a legislativním změnám. V souvislosti s námi zvoleným tématem domácího násilí jsou v legislativním rámci podle Entmanovy teorie dále selektovány a zdůrazňovány následující podtémata:

A, Situace před přijetím zákona

Toto podtéma legislativního rámce se vyskytuje ve všech analyzovaných titulech³⁶ v počátcích sledovaného období. Podtéma uvozuje kontext předchozí situace, kdy problematika domácího násilí byla těžko řešitelná z pohledu státních orgánů z důvodů chybějící legislativy. Novináři vyselektovali a zdůraznili následující témata:

- *„Týrané ženy mají konečně větší ochranu v zákoně. Útočníky, kteří doma bijí své blízké či jinak ohrožují jejich zdraví nebo život, může policie od ledna vykázat na 10 dní z domova. Umožňuje to novela zákona“* (Blesk pro ženy, 15. 1. 2007).
- Informování o výhodách zákona pro oběti domácího násilí, opatření by mělo chránit jedince, kteří by mohli být ohroženi. • Postih za nerespektování nového zákona jak pro agresory, tak postižené. *„Pokud by lidé nařízení nerespektovali, dopustili by se přestupku nebo dokonce trestného činu. Ovšem trest by hrozil i těm, kteří by chtěli této zákonné ochrany před násilníky zneužít.“* (Blesk pro ženy, 15. 1. 2007).
- Platí nový zákon, který má pomoci proti násilí v rodině a mezi partnery. *„Policie ho od té doby využívá denně. Může se týkat až jednoho tisíce případů za rok.“* (Instinkt, 11.

³⁶ Analyzovány byly Blesk pro ženy, Instinkt, Týdeník Květy a Respekt. Reflex neobsahoval žádné materiály, které by splnily výchozí podmínky analýzy, titul proto nemohl být dále sledován.

1. 2007). Legislativní úprava má zamezit opakujícímu se násilí. Byly zaznamenány případy, kdy domov neopouštěl agresor, ale postižený jedinec.

- „Tváří v tvář domácímu násilí byly české úřady po léta bezmocné. Se skřípěním zubů docházeli policisté do stále stejných domácností, aby zuřící opilé muže (teď ale stále častěji i ženy!) odtrhli od jejich zbitých zoufalých protějšků.“ (Květy, 11. 1. 2007).
- Podle vyjádření policistů před přijetím zákona nebylo možné obětem pomoci, často muselo dojít k vážné události, aby mohli situaci oficiálně řešit.

B, Nový zákon v praxi

Nově přijatý zákon na ochranu obětí domácího násilí média rámcovala v souvislosti s jeho praktickým využitím. „*Policie poprvé využila nový zákon na ochranu obětí domácího násilí a v Ústeckém kraji vykázala z domu člověka, který týral své blízké; ti teď mají deset dní na to promyslet si další postup.*“ (Respekt, 8. 1. 2007).

- V materiálu *Poznejte násilí*, který vyšel v Blesku pro ženy 19. 3. 2007 je zákon zmíněn nepřímo. „*O tom, že takových obětí není málo, svědčí fakt, že k 20. Únoru 2007 muselo podle informací organizace Bílý kruh bezpečí opustit domov 143 násilníků.*“ (Blesk pro ženy, 19. 3. 2007).
- Totožným způsobem je rámcován text z Týdeníku Květy. Článek odkazuje k titulku Číslo týden 250 a pokračuje: „*Právě tolika obětem už pomohl nový zákon proti domácímu násilí. Když policisté takový případ zjistí, okamžitě odvedou agresora z bytu pryč. S sebou si smí vzít jen hygienické potřeby, nejnutnější oblečení a maximálně 1 000 korun. Pro zbytek si může dojít až po 24 hodinách, ale pouze v doprovodu policie. Do bytu se smí násilník vrátit teprve po 10 dnech.*“ (Květy, 26. 4. 2007).
- V legislativním rámci byl nový zákon rámcován rovněž jako prostředek, který je při řešení domácího násilí neúspěšný. V květnu 2007 v Respektu vyšel materiál o muži, který byl dle platného zákona vykázán jako agresor ze společného bydlení, a přesto policie ani úřady nedokázaly jeho partnerku ochránit. Muž ji zavraždil. „*Muhamed Fahed bil svoji ženu a policie ho za to vykázala ze společného domova. Zdálo se, že nový zákon chránící oběti domácího násilí si může připsat další úspěch. Ale pak přišla poslední dubnová sobota, žárlivý násilník se vrátil a ubodal svoji partnerku k smrti.*“ (Respekt, 7. 5. 2007).
- Legislativní rámec se zde mísí s rámcem lidských příběhů, domácího násilí, týraných žen a týraných dětí (viz dále). V souvislosti s legislativou je zde však nový zákon rámcován příběhem oběti. „*Paní Svačinková podala počátkem dubna trestní oznámení na svého partnera, protože opakovaně bil ji i její dceru.*“

Rajhardští policisté ihned Muhammadovi vzali klíče od bytu a podle paragrafů čtyři měsíce starého zákona ho z něj na deset dní vykázali. Tenhle základní distanc byl později prodloužen na měsíc a mohlo se i pokračovat – zákon dovoluje vykázat násilníka až na rok.“ (tamtéž). • Rovněž v tomto textu se nachází rámeček rekapitulující situaci před přijetím zákona. Text zmiňuje úsilí odborníků z intervenčních center, manželských poraden i policistů, kteří se zasazovali o nový zákon, který by více chránil týrané jedince. • „*Díky tomuto zákonu vykázat agresora z bydliště, které sdílí s obětí, na dobu deseti dnů.*“ (tamtéž). • Zdůrazněno je, co to znamená pro oběť – má čas promyslet si, jak bude dále postupovat při řešení situace, zda například podá trestní oznámení. Nebo může agresora nechat, aby se po době deseti dnů zpátky nastěhoval. • Vyzdvížena je dále nutnost dodržovat zákon, a to z obou stran, nejen z pozice agresora, ale také oběti. Ta například nesmí vyhledávat s násilníkem kontakt. V opačném případě je úřední rozhodnutí mařeno.

C, Další zákony týkající se domácího násilí

Rámeček jiných právních norem upravujících jev domácího násilí než nově přijatého zákona 135/2006 Sb., klíčového pro tuto práci, se v textech vyskytuje spíše výjimečně. • Výjimkou je materiál *Nechci se kvůli facce rozvést*, rámcovaný primárně jako lidský příběh a jako týraní muži (viz dále v textu). • V textu je zdůrazněn zákon o domácím násilí, kterým společnost chrání možné oběti. Zároveň je v obsahu implikováno riziko spojené s touto legislativní úpravou, muž je z násilí obviněn víceméně křivě, na základě jednoho menšího fyzického napadení. „*Stručně řečeno se to jmenovalo výzva a advokát mě upozorňoval, že pokud nezanechám násilí na své ženě, zakládám tím okolnosti pro podání žaloby atd. Prostě na mě se ženou ušili paragraf o domácím násilí. A to prosím kvůli jedné jediné facce!*“ (Květy, 18. 1. 2007).

5.4.2. Rámeček neziskových organizací

Dalším rámečkem, který byl ve sledovaných textech rozpoznán, je rámeček neziskových organizací. V souvislosti s nimi je zdůrazňována pomoc, kterou nabízejí týraným jedincům, jejich role při řešení vážných rodinných konfliktů a rovněž jejich role při návrzích a přípravě zákonů a šíření informací o domácím násilí do veřejné a mediální agendy.

Rámec vychází z pozadí problematiky domácího násilí, které nebylo oficiálně považováno za trestný čin až do roku 2004.³⁷ Cesta k těmto legislativním změnám přitom byla poměrně dlouhá. První návrhy na právní změny podali zástupci neziskových organizací v polovině devadesátých let. Byly to však právě neziskové organizace, které se zřejmě největší měrou podílely na rozpoutání veřejné debaty a řešení tohoto problému. Při rámcování textů o domácím násilí tak neziskové organizace mají silnější postavení než státní orgány, policie nebo soudy.

Legislativní rámec se objevoval nejčastěji na začátku sledovaného období, tedy krátce poté, kdy příslušný zákon vstoupil v platnost a texty tak kopírovaly vývoj situace tohoto jevu. Oproti tomu rámec neziskových organizací se v textech vyskytuje během celého roku, přestože se nejedná o rámec nejčastější. O nejvíce frekventovaných rámcích bude pojednáno později.

- Chronologicky řazeno je rámec neziskových organizací přítomen v materiálu *Vyhazov na deset dní. A dál?*, který vyšel v týdeníku *Instinkt* 11. ledna 2007. Nezisková organizace Bílý kruh bezpečí zde zastoupená prezidentkou Petrou Vitoušovou je zde rámcována jako nejdůležitější instance při řešení problematiky domácího násilí. V otázce zneužití zákona o vykazání útočníka zde figuruje jako osoba, která se podílela na tvorbě zákona a která se zastává policistů. „*Policisté spolehlivě rozpoznají obyčejnou hádku od opakovaného násilí,*“ *míní prezidentka Bílého kruhu bezpečí Petra Vitoušová.*“ (*Instinkt*, 11. 1. 2007). Míra společenské odpovědnosti neziskových organizací je rámcována jako velmi vysoká.
- Intervenční centra, která vznikla díky novému zákonu a jsou důležitá při praktické ochraně obětí, jsou zmíněna pouze okrajově. Ve výše uvedeném textu a dále v materiálu *Respektu Vraha asi nepoznáte*, popisující případ vyhoštění agresora ze společného bydlení, který i přes existenci zákona a intervenci policie a pracovníků neziskové organizace skončil tragicky smrtí partnerky. „*Také jiní oslovení právníci či koordinátorka jihomoravského intervenčního centra, která s paní Svačinkovou její partnerské problémy před vraždou řešila, se domnívají, že postupovala správně (pozn. soudkyně).*“ (*Respekt*, 7. 5. 2007).

- Intervenční centrum jako místo bezpečí. Centra pomoci respektive praxe neziskových organizací jsou rámcovány jako útočiště pro oběti násilných činů. „*Na nějakou dobu přijala ochranu, kterou jí v centru nabídli a po celou tu dobu se snažila vymyslet, jak se znovu postaví na vlastní nohy, jak získá zpět svůj vlastní život.*“ (*Blesk pro ženy*, 19. 3.

³⁷ 1. června 2004 vstoupila v platnost novela zákona 215, která zakotvila trestnost týrání osoby blízké nebo žijící ve společném bydlení.

2007). • Činnost neziskových organizací je velmi často rámcována jako servisní přehled míst, kam se týraní jedinci mohou obrátit o pomoc. V mnoha případech se u textů objevují kontakty na místa z celé České republiky nebo se jedná o telefonický kontakt rovněž dostupný celostátně. • Statistiky o případech domácího násilí v textech přináší nejvíce neziskové organizace. „*O tom, že takových obětí není málo, svědčí fakt, že k 20. únoru 2007 muselo podle informací organizace Bílý kruh bezpečí opustit domov 143 násilníků.*“ (Blesk pro ženy, 19. 3. 2007).

• Podobný příklad se objevil rovněž v Týdeníku Květy. „*Až na dvojnásobný počet případů hrubosti ze strany osob blízkých nebo žijících ve společném obydlí upozorňují například pracovníci Intervenčního centra v Praze, které pomáhá obětem násilí.*“ (Květy, 20. 9. 2007). • Další osobní příběh je rámcován jako tragédie, které se stala před přijetím nového zákona. • Bez právních úprav nebylo možné násilníka izolovat od manželky, kterou týral a nakonec zavraždil ji i její dceru.

5.4.3. Rámec lidských příběhů

Skutečnost, že média často rámcují domácí násilí jako lidský příběh konkrétních jedinců, souvisí úzce s teorií zpravodajských hodnot. Již Kaspar Stieler (1695) v práci *Zeitungs Lust und Nutz* popisuje hodnoty zpráv jako dramatičnost, negativita a blízkost. Po Walteru Lippmanovi (1922), který ke zpravodajským hodnotám řadil jednoznačnost, překvapení, blízkost, osobní zaujetí a konflikt základy konceptu položili Johan Galtung a Marie Rugeová (1965) při analýze norského zahraničního zpravodajství. Personalizace jako jedna z hodnot popisuje stav, kdy příběhy konkrétních osob mají větší šanci na uveřejnění než abstraktní informace. Ke stejnému názoru dospěl již dříve David M. White (1950), když zjistil, že největší šanci dostat se do médií mají právě *human interest stories*.

Rámcování tématu domácího násilí příběhy konkrétních obětí se ve sledovaných příspěvcích objevovalo víceméně během celého roku s mírnou převahou začátku roku. Lidské příběhy média rámcují v zásadě dvojím způsobem. Jedná se o konkrétní ilustraci situace v textu obecně věnovaném této problematice, nebo o příběh oběti, na jehož základě je popsáno domácí násilí.

• Například v materiálu *Ubližuješ? Na 10 dnů z domu!*, který vyšel začátkem roku v Týdeníku Květy je nový zákon o vykázní útočníka popsán následovně: „*Je příznačné, že k prvnímu takovému případu došlo hned dvě hodiny poté, co zákon*

vstoupil v platnost. Byl jako vystřižený z příručky pro policisty: muž (39) několik let v opilosti týral ženu (33) a vyhrožoval jí smrtí. Přitom byl dobrým otcem dvěma dětem, které s manželkou měl.“ (Ublížíš? Na 10 dnů z domu!, Květy, 11. 1. 2007). Ve stejném textu se dále nachází příběhy převzaté z policejních archivů. Jedná se o čtyři příklady, kdy byl vybrán rovnocenný počet obětí muž i žen (bude popsáno dále jako rámec týrané ženy a rámec týraného muže).

- Téměř totožné rámcování má text Vyhazov na deset dní. A dál? publikovaný v Instinktu. Rovněž pojednává o novém zákoně a jako příklad přidává totožný příběh popsáný výše. „Antihrdinou týdne se stal 39letý Jirkovan. Katalyzátorem jeho silvestrovské agresivity byl, jak je to u domácího násilí běžné, alkohol. Konec roku oslavoval se svou o šest let mladší ženou u známých, už tam ji začal napadat. V běsnění pokračoval doma.“ (Vyhazov na deset dní. A dál?, Instinkt, 11. 1. 2007).
- Lidský příběh je nejčastěji rámcován jako popis životní situace oběti a způsob, jakým přistupuje k týrání a jak jej řeší. Jak již bylo řečeno výše, nejvíce příkladů obětí tvoří ženy, muži se vyskytují, i když minoritně, stejně jako děti. Senioři nejsou zmíněni vůbec. Z pozice autorů Valkenburgové, Semetkové a deVreese (1999) se dá hovořit o rámci, v němž je obsažen příběh a problém nebo téma je prezentováno emocionálně.

5.4.4. Rámec obětí

Podle dostupných statistických údajů³⁸ zažilo nějakou formu násilí od svého partnera 38 % žen. Podle údajů organizace Persefona, která se domácím násilím zabývá, patří muži mezi latentní skupinu obětí. Jejich počet se podle statistik a odhadů pohybuje kolem 2 až 5 %. Děti jsou často svědky násilí v rodinách, 12 % z nich je přímými oběťmi.³⁹ Mezi ohrožené osoby patří rovněž senioři. Občanské sdružení Život 90 zveřejnilo informace, podle kterých se na veřejnost dostane pouze 16 % případů týrání starších osob, 84 % není nikde nahlášeno. Nejčastějším důvodem je stud obětí, které jsou týrány většinou vlastními dětmi. Podle organizace Život 90 zažilo fyzický útok 13 % respondentů a 20 % přiznalo psychické týrání.⁴⁰

³⁸ Mezinárodní výzkum na ženách, který provedl v roce 2003 Sociologický ústav AV ČR a Filozofická fakulta UK Praha.

³⁹ Podle údajů občanského sdružení Rosa.

⁴⁰ Persefona, [citováno dne 29. 4. 2012]. Dostupné z

<http://www.persefona.cz/n-domaci-nasili.php?page=dn-statistiky>

Přestože se domácí násilí týká v největší míře žen, z výše uvedených statistik vyplývá, že se jedná o významný problém postihující rovněž muže, děti, seniory, popřípadě další osoby.

Sledované týdeníky oběti domácího násilí rámcovaly především jako ženské oběti. „*Druh po své přítelkyni vymáhal jídlo a peníze fyzickým útokem: zbil ji.*“ (Září nás deprimuje, Květy, 20. 9. 2007).

- Text *Týraná, odsouzená, propuštěná* popisuje příběh týrané ženy, která po dvaceti letech násilí zavraždila tyrana, svého manžela. „*Kamila Velikovská je asi nejznámější obětí domácího násilí.*“ (Týraná, odsouzená, propuštěná, Instinkt, 18. 10. 2007). Přestože žena byla odsouzena za vraždu, její příběh spadá do rámce oběti.
- Rámec oběti ženy se nachází v celém materiálu *Vraha asi nepoznáte* referující o vraždě Jany Svačinkové, kterou zavraždil její partner (Vraha asi nepoznáte, Respekt 7. 5. 2007).
- Rámec týraného muže, jemuž by byl věnován celý text, se ve sledovaných titulech neobjevil.
- Objevuje-li se rámec týraných dětí, pak většinou ve spojitosti s týranými ženami, jejich matkami. „*Ale partner měl „zvláštní“ vlastnosti. Brzy Milena poznala jeho pravou tvář. Začal psychicky týrat ji i její děti.*“ (Příběh se šťastným koncem, Blesk pro ženy, 11. 6. 2007).
- Rámcování příběhů týraných dětí ani seniorů se nevyskytuje.
- Blesk pro ženy v textu *Nenechte se týrat* rámec ukazující na týrání nejen žen. „*Násilí bývá zaměřeno na děti, starší lidi, ženy, nebo na slabší osobnosti v homosexuálních párech. V drtivé většině případů (95 %) jsou domácímu násilí vystaveny ženy.*“ (Nenechte se týrat, Blesk pro ženy, 19. 3. 2007).
- Rovnoměrné rámcování obětí mužů a žen se objevilo při výpisu z policejních archivů v článku *Ublížeš? Na 10 dnů z domu!* Oběti i viníci jsou zde ilustrováni příklady, kdy byly týrány ženy, ale kdy bylo fyzicky a psychicky ubližováno rovněž mužům.
- V materiálu *Vraha asi nepoznáte* je domácí násilí rámcováno rovněž popsáním širšího okruhu možných obětí. „*Tady je nutné připomenout, že pojem domácí násilí zahrnuje nejen násilí páchané na partnerovi, ale i násilí obecně proti příbuzným, se kterými bydlení sdílíme.*“ (Vraha asi nepoznáte, Respekt, 7. 5. 2007).

5.4.5. Rámec hledání viníků a odpovědnosti

Dalším ze čtyř tzv. generických rámců, které zmiňují Valkenburgová, Semetková a deVreese (1999), je rámec odpovědnosti.

A, Bezprostřední vina

Vzhledem ke skutečnosti, že v analyzovaných textech převládají příběhy týraných žen, je vina rámcovaná vždy vůči mužům agresorům. Muži jsou rámcováni jako násilníci, vrazi. „*Rozmlátil tu všechno a vyhrožoval mi se skleněným střepem v ruce,*“ vyprávěla jeho žena Jaroslava, která má s mužem dvě děti.“ (Vyhadov na deset dní. A dál?, Instinkt, 11. 1. 2007). Bezprostřední vina je tedy rámcována vždy podle útočníka, ať již se jedná o ženu nebo muže.

I když domácí násilí není jen fyzického rázu, muži se často chovají jako psychičtí manipulátoři, tento aspekt však v textech rámcován není. Psychický teror je častěji přisuzován ženám. „*V psychiatrické léčebně skončil po pokusu o sebevraždu muž z Opavska, jemuž žena dlouhodobě vyčítala neúspěchy v podnikání i v intimním životě.*“ (Ublížeš? Na 10 dnů z domu!, Květy, 11. 1. 2007).

B, Dlouhodobá vina, hledání širších souvislostí

Text *Vraha asi nepoznáte* popisuje příběh muže, který zavraždil svoji partnerku, přestože byl vykázán podle nového zákona na ochranu obětí domácího násilí. „*Vražda otřásla celou zemí a probudila staré pochyby: zda bylo, či nebylo možné tragédii zabránit – a jestli to vůbec jde.*“ Přesto hledání odpovědnosti zůstává v textu v osobní rovině, v textu je rámcováno téma propuštění muže z vazby a jeho následný čin, zabití partnerky. „*Udělal tedy soudkyně chybu? Neudělala, říká rozhodně její šéf, předseda Okresního soudu Brno-venkov Petr Jirsa.*“ (Vraha asi nepoznáte, Respekt, 7. 5. 2007) a opačný názor: „*Byl to chybný, formální přístup. Měla lépe, třeba ve spolupráci s policií, vyhodnotit, zda je nebezpečný,*“ *myslí si Marie Vavroňová.*“ (tamtéž).

6. Kvantitativní analýza

Pro kvantitativní analýzu se výchozím bodem staly poznatky získané při kvalitativní části práce. U jednotlivých rámců, které byly popsány výše, byla vypsána klíčová témata, fráze a slova, která se s nimi pojí.

Vzhledem k tomu, že analýza se zaměřovala pouze na text a ne na ilustrující fotografie nebo jiné grafické prvky, byly u příspěvků sledovány texty, titulky, podtitulky a perexy.

Přestože při kvalitativní části analýzy byly sledovány všechny rámce, při kvantitativní fázi byly zakódovány ty, které byly dominantní. Za sekundární rámce byly považovány ty rámce, jimiž bylo v textu věnováno více prostoru.

6.1. Určení hypotéz z kvalitativní analýzy

Na základě kvalitativní analýzy textů byly blíže specifikovány hypotézy, s nimiž bylo pracováno v další části práce.

Hypotézy

Hypotéza 1

Týdeníky rámcují domácí násilí pouze v souvislosti s týranými ženami.

Hypotéza 2

Všechny sledované týdeníky přisuzují v problematice domácího násilí vinu mužům.

Hypotéza 3

Články o domácím násilí jsou rámcovány epizodicky.

Hypotéza 4

Při použití legislativního rámce převládá vyznění, že tato právní úprava pomůže s problematikou domácího násilí mezi partnery a v rodinách.

Hypotéza 5

Rámec lidských příběhů dominuje nejvíce v týdeníku Blesk pro ženy.

Hypotéza spojené s časem

Hypotéza 6

Všechny sledované týdeníky věnují tématu domácí násilí stejnou pozornost v čase.

Hypotéza spojená s homogenitou rámcování

Hypotéza 7

Rámcování v titulech Respekt a Instinkt je rozdílné oproti rámcování v časopisech Blesk pro ženy a Týdeník Květy

V analyzovaných titulech (Blesk pro ženy, Instinkt, Květy a Respekt) a sledovaném období (1. ledna 2007 – 1. ledna 2008) celkem vyšlo 43 článků, které zcela či určitou měrou referovaly o tématu domácího násilí. Vzhledem k tomu, že byly zkoumány týdeníky, jsou všechny texty publicistické.

Začátek sledovaného období, kdy vstoupil v platnost nový zákon na ochranu obětí domácího násilí, se stal zároveň obdobím, kdy analyzované tituly ze všech měsíců o tomto tématu informovaly v největší míře. Nový zákon začal platit 1. ledna 2007. Tuto skutečnost jako první zmínil Respekt 8. ledna v článku *Minulý týden*. Vzhledem k tomu, že text je výčtem událostí z minulých dní, má téma domácí násilí pouze marginální pozici. Problematika je nicméně popsána v souvislosti s novým zákonem. Ten je představen prostřednictvím příběhu agresora, který týral své blízké a kterého policie vykážala z domu. Z hlediska zpravodajských hodnot tedy byla použita personalizace. Šířeji téma zpracovaly redakce Instinktu a Týdeníku Květy 11. ledna 2007 v materiálech *Vyhazov na deset dní. A dál? a Ubližuješ? Na 10 dnů z domu!* Oba články informují o nové legislativě, kromě legislativního rámce přinášejí rámec lidských příběhů, shodou okolností oba redaktori použili totožný příběh. Základní informaci o právní změně čtenářům přinesl také Blesk pro ženy v článku nazvaném *Ochrana týraných*. Jak již bylo řečeno, Reflex o domácím násilí během sledovaného období nepsal téměř vůbec, objevilo se jen ve dvou materiálech, které se věnovaly jiným tématům. Novou legislativu nebo další okolnosti spojeném s tímto jevem v české společnosti redakce nereflektovala.

V dalším období se o domácím násilí objevuje kromě února minimálně jeden článek měsíčně.

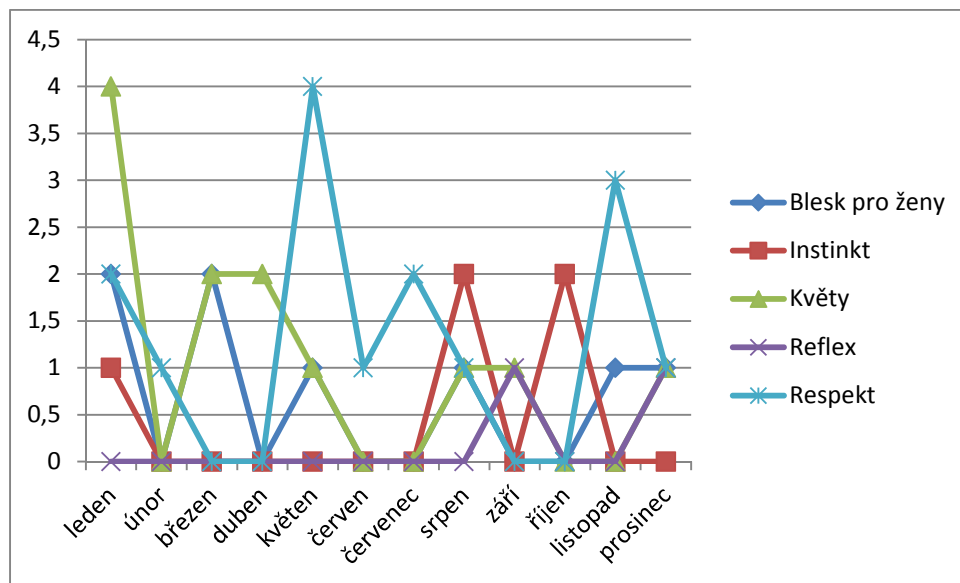
Při porovnání četnosti článků v jednotlivých titulech se ukázalo, že nejvíce se domácímu násilí věnoval Respekt (16 článků) a Květy (12 článků). Na další pozici je Blesk pro ženy s 9 články a Instinkt s 5 příspěvky. Respekt potvrdil svoji pozici týdeníku, který se věnuje zásadním společenským otázkám v širších souvislostech, absence tohoto tématu v Reflexu sice není dál rozvinuta, ale ukazuje na zajímavý fakt, kdy právě v tomto titulu problematika domácího násilí chybí.

Podíváme-li se na graf, který zobrazuje četnost článků během sledovaného období ve všech týdenících, vidíme, že jejich počet kulminoval z počátku sledovaného období, kdy o domácím násilí přinesly informace všechny týdeníky, nejvíce pak redakce

časopisu Květy. Druhý kulminační bod nastal v květnu díky Respektu, tehdy zde bylo publikováno nejvíce materiálů. Respekt o jevu referoval rovněž výrazněji v listopadu.

Hypotéza číslo 8 se tedy nepotvrdila. Týdeníky nevěnovaly tématu domácího násilí stejnou pozornost v čase. Například Instinkt psal o problematice počátkem roku a později jen v srpnu a říjnu.

Graf č. 1

6.2. Analýza rámců

Sledujeme-li četnost rámců ve sledovaném vzorku, pak z analýzy vyplývá, že nejčastějším rámcem byl rámec o oběti (dominantní rámec v 16 % článků). Téměř stejně byly využívány rámce legislativy a neziskových organizací (14 a 12 % článků). Poměrně často se objevuje rámec hledání viny, pouze však v tzv. osobní rovině (10 %), hledání viny a odpovědnosti v širším kontextu společnosti z hlediska státu, soudu je minimální (3 % článků) a v případě teorií vysvětlující tento jev (sociologie, psychologie, gender atd.) se zde nevyskytuje vůbec.

Pro rámcování domácího násilí v českých týdenících je typická dominance rámců lidských příběhů/obětí a neziskových organizací, minoritní je však rámcování společenských institucí jako těch, které by se výrazněji angažovaly v řešení této problematiky. Přestože legislativní rámec v sobě implikuje zásah státu, média vůbec neflektovaly například roli politiků při řešení problémů, citování nejsou v žádném textu.

Vysoké procento zastoupení rámců oběti ukazuje na konfliktnost, jednu z často používaných zpravodajských hodnot.

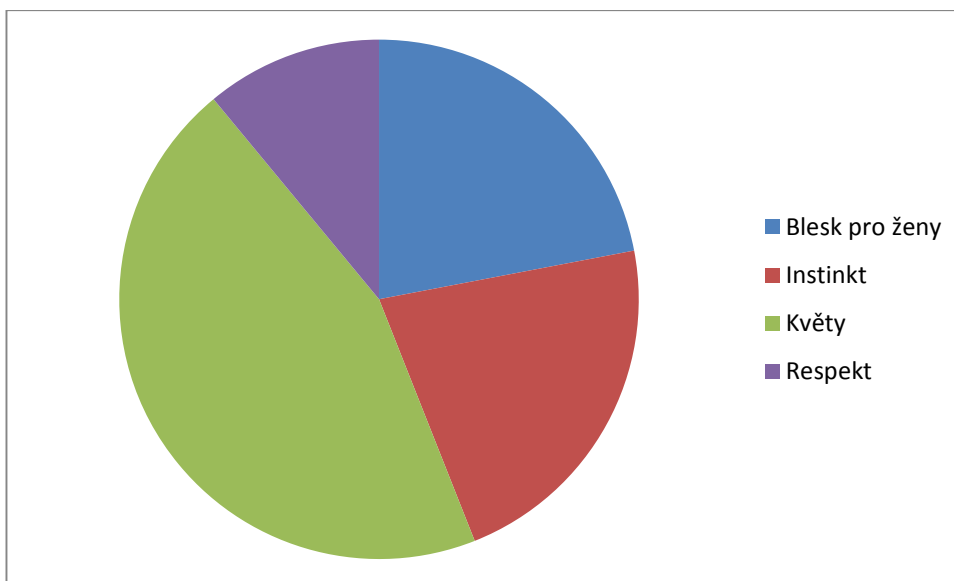
Vzhledem k procentuálnímu zastoupení rámců obětí a nulovému zastoupení rámců společenského kontextu *se potvrdila hypotéza číslo 3*, že články o domácím násilí nejsou rámcovány tematicky, ale epizodicky. Tematické rámcování by bylo pochopitelné u titulů Blesk pro ženy a Květy, zatímco Respekt, Reflex a Instinkt by svým zaměřením teoreticky mohly přinášet tematické rámcování. Vzhledem k tomu, že dominantní rámcování je epizodické, *hypotéza číslo 7 se nepotvrdila*.

Dále je třeba podotknout, že i když k analýze byly vybrány týdeníky, rámcování v širším kontextu například společenském, genderovém, sociologickém, biologickém nebo psychologickém se v textech nevyskytuje.

Tato skutečnost odpovídá nejen současným trendům, kdy média události popisují prostřednictvím tzv. hlubokých lidských příběhů, ale také odpovědím redaktorů v dotazníku. Všichni respondenti uvedli, že podle nich jsou pro publikum jejich média nejzajímavější příběhy obětí domácího násilí. Legislativní změny pak považuje za zajímavý zdroj pro zpracování jen 10 % z nich.

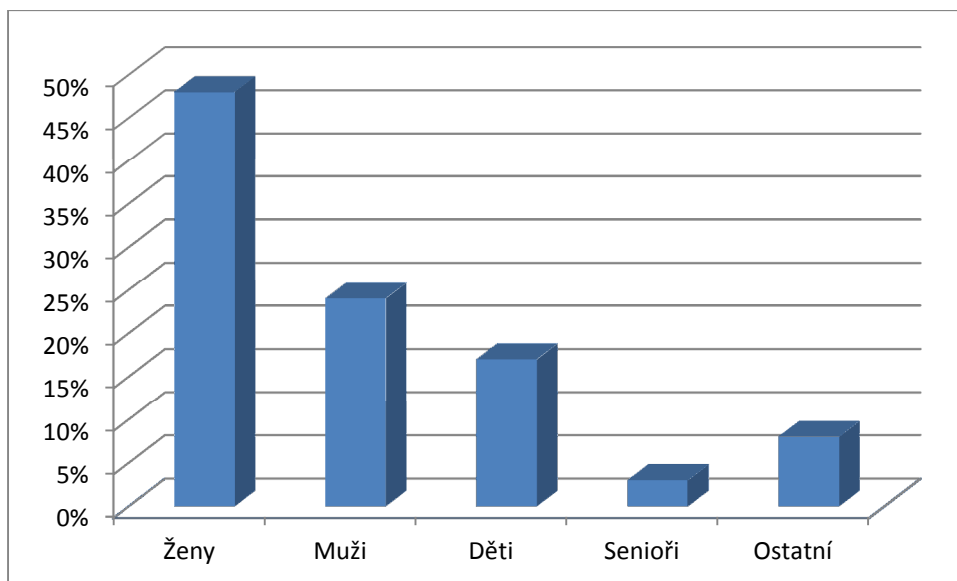
Vzhledem k charakteru obsahového zaměření Blesku pro ženy, který vychází jako podtitul bulvárního listu Blesk, byla vznesena hypotéza o dominanci lidských příběhů právě v tomto týdeníku. Rámce lidských příběhů však nejčastěji přinášel týdeník Květy, téměř v polovině případů. Blesk pro ženy a Instinkt rámcovaly příběhy ve 22 % a nejméně často se tyto rámce objevily v Respektu. Jak ukazuje graf č. 2, *hypotéza číslo 5 nebyla potvrzena*.

Graf č. 2

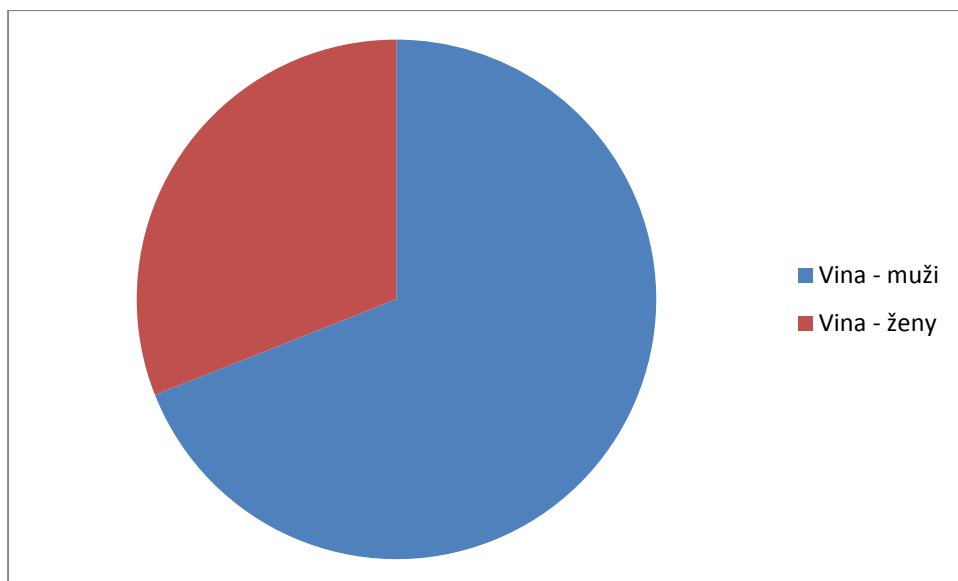
Hypotéza číslo 1, že by týdeníky rámcovaly domácí násilí pouze v souvislosti s týranými ženami, se nepotvrdila. Přesto, jak ukazuje graf číslo 3, týdeníky tuto problematiku rámcovaly nejčastěji ve spojení s násilím páchaným na ženách. Procentuální hodnota dosahuje téměř 50 %. Zároveň se nedá říci, že by novináři o mužích nepsali vůbec. Skutečnost, že týráni fyzicky i psychicky jsou také muži, se objevila ve 24 % případů. Nejčastěji se jednalo příběhy týraných mužů a statistiky z neziskových organizací nebo policejních archivů. Zatímco týrané ženy a týraní muži byli rámcováni dominantně, u dětí, seniorů a ostatních osob se jednalo o sekundární rámcování. Neobjevil se jediný materiál, kde by dominantním rámcem byly týrané děti nebo bylo referováno v této souvislosti o seniorech. Tato skutečnost byla zmíněna spíše okrajově. V kategorii ostatní byly zaznamenány rovněž sekundárně rámcované příklady týraných slabších jedinců v homosexuálních párech a jiní příbuzní. Přestože studie zabývající se domácím násilím zmiňují často také týrané fyzicky či psychicky postižené jedince, v analyzovaných materiálech neobjevili ani v jediném případě.

Graf č. 3

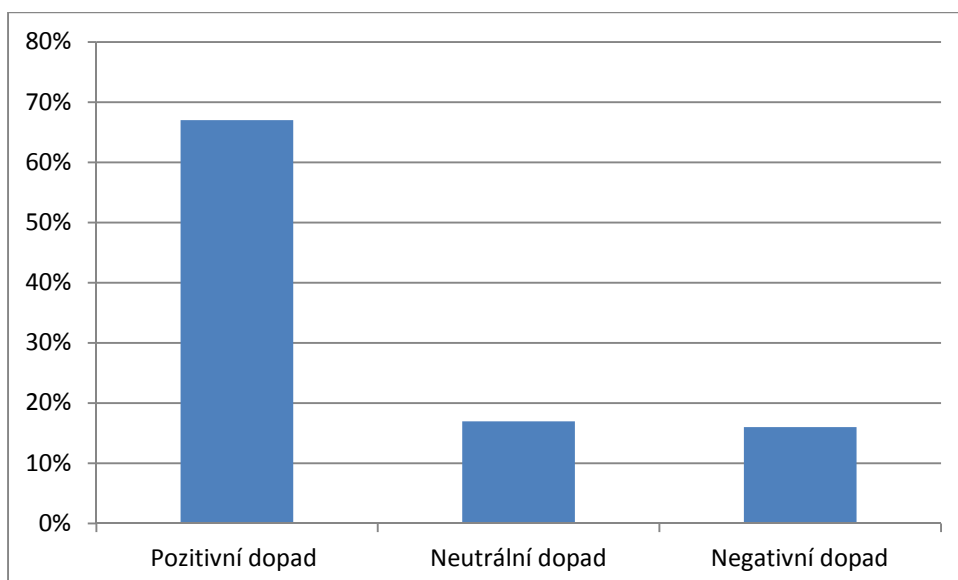

Vzhledem k vysokému počtu příkladů domácího násilí páchaného na ženách a předchozím tvrzením analýza ukázala, že mediální obsahy ve sledovaném vzorku rámcují častěji muže viníky než ženy, které by byly odpovědné za domácí násilí. Muži agresori byli rámcováni v téměř 70 % případů, zatímco ženy v 31 % (graf číslo 4). Rámcování jiných viníků se v textech neobjevilo. Týrané děti a týraní senioři byli zmíněni pouze marginálně, nedošlo na bližší popis toho, kdo by byl zodpovědný za násilí jim způsobené. Hypotéza číslo 2 se tak potvrdila.

Graf č. 4

Graf č. 5

Ze závěrů kvalitativní analýzy vyvstala další hypotéza, která se týká znázornění nového zákona na ochranu týraných obětí. Otázka zněla, zda v legislativním rámci převládá vyznění, že tato nová právní úprava může pomoci s problematikou domácího násilí mezi partnery a v rodinách a být ku prospěchu. Podle zjištění v kvantitativní části se ukázalo, že tato *hypotéza číslo 4 byla potvrzena* (graf č. 5). Pozitivní dopad zákona byl zjištěn u 67 % příspěvků, jež legislativní změnu zmínily. V 16 % byl jeho vliv rámcován neutrálně a v 17 % negativně. Negativní zkušenost byla spojena s příběhem ženy, která byla partnerem zavražděna, přestože muž byl vykázán ze společného bydlení právě na základě tohoto zákona. Jeho účinnost je proto výrazně zpochybňována.

Homogenita rámcování ve dvou skupinách sledovaných týdeníků byla zjišťována na základě *hypotézy*, podle níž by dle obsahového zaměření měly korelovat mediální obsahy Respektu a Instinktu oproti Blesku pro ženy a Týdeníku Květy. Tato *hypotéza číslo 8 se nepotvrdila*. Přestože v Respektu dominoval legislativní rámec a poté následoval rámec lidských příběhů, v ostatních titulech byl rovněž nejčastějším rámcem druhý jmenovaný. Poté vždy následoval rámec legislativy a neziskových organizací. I když Respekt je titul zcela odlišného zaměření než Blesk pro ženy, homogenita v případě referování o domácím násilí z pozice rámců byla velmi podobná ve všech sledovaných titulech. Květy i Blesk pro ženy se hojně věnovaly popisu legislativních změn, Respekt v analyzovaném vzorku (ne celé populaci) ilustroval problematiku na příkladu příběhů obětí týrání v rodinách.

6. Výzkum mediálních profesionálů a zástupců neziskových organizací

6.1. Hlubkové rozhovory

Pro bližší pohled na proces rámcování tématu domácího násilí byly zvoleny hlubkové rozhovory s novináři a zástupci neziskových organizací.

Původní představa rozhovorů přímo s autory analyzovaných článků však nakonec nemohla být zcela zrealizována z několika důvodů. U některých nepodepsaných článků nebylo možné zpětně dohledat autora nebo redaktoři nereagovali na prosbu o rozhovor nebo rozhovor přímo odmítli.

Konečný vzorek tedy není příliš velký, i tak rozhovory přinesly cenné informace o způsobu, jakým novináři přistupují nebo přistupovali k tématu domácího násilí. Cílem rozhovorů bylo zejména zjistit, jaké zdroje redaktoři využívali, jaké atributy měly vliv na podobu článků o domácím násilí nebo důležitost, kterou mu přiřkládají ve svém domovském médiu.

Stejným způsobem došlo k hlubkovým rozhovorům se zástupci neziskových organizací, které se věnují obětem domácího násilí. Cílem šetření bylo zjistit, zda organizace používají public relations a pokud ano, jak případně koncipují mediální strategie a snaží se dostat informace o problematice týraných osob do mediální a s možným či předpokládaným efektem rovněž do veřejné agendy.

Rovněž v případě těchto rozhovorů nebylo možné pracovat s větším vzorkem respondentů. Důvodem je jednak nižší počet neziskových organizací, které se zaměřují na domácí násilí. Ještě podstatnější je však skutečnost, že ne všechny organizace operují s public relations. Některé oslovené organizace public relations sice využívají, jedná se ale pouze o doplňkovou činnost.

Celkem bylo osloveno 20 neziskových organizací nebo státních zařízení (Adra, Rosa, Český svaz žen) pomocí vyhledávání na internetu a rovněž přes stránky Ministerstva vnitra ČR, které na svých webových stránkách uvádí seznam intervenčních míst pro oběti domácího násilí. Například společnost Acorus pouze anonymně odpověděla: *„Na diplomových a podobných pracích studentů spolupracujeme v případě, že student/ka vykonává v našem zařízení dlouhodobou praxi. Toto bohužel není Váš případ, proto musíme Vaši žádost odmítnout.“*⁴¹

Sociální pracovnice a terapeutka Centra sociálních služeb Praha sice měla ochotu spolupracovat, přiznala však, že na otázku v dotazníku nedokáže odpovědět. *„Na většinu dalších otázek Vám však bohužel neumím přesně odpovědět.“*⁴²

Ředitelka Centra nové naděje také prokázala ochotu spolupracovat, toto zařízení však public relations vůbec nevyužívá, dotazníkové šetření proto v tomto případě skončilo u první otázky, která zjišťuje, zda organizace používají nástroje PR pro prezentaci svojí činnosti a domácího násilí do médií.

Z hlediska demografických údajů se šetření zúčastnily dvě ženy ve věku 30 a 42 let, z nichž jedna dosáhla vyššího odborného vzdělání a druhá vysokoškolského. Jejich pracovní zařazení je manažerka a vedoucí sociálních pracovníků a pracovnice public relations.

Rosa funguje od roku 1993, sídlí v Praze a zaměřuje se na komplexní pomoc ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem včetně prevence tohoto jevu. Obětem poskytuje krizovou intervenci, sociálně-terapeutické poradenství, telefonickou pomoc a azylové bydlení. Zároveň se snaží o budování systému komplexní pomoci týraným ženám. Organizace spolupracuje s policií a soudy. Přestože na svém webu nehovoří o činnosti public relations přímo, uvádí, že má zájem, *„aby se zvyšovalo povědomí o problematice domácího násilí“*. K tomuto výroku se jistě vztahují také vzdělávací aktivity jako přednášky, semináře nebo konference, které Rosa pořádá pro žáky a

⁴¹ E-mailová korespondence ze dne 18. 4. 2012.

⁴² E-mailová korespondence ze dne 30. 4. 2012.

studenty základních, středních a vyšších odborných škol, odbornou i širokou veřejnost a vydávání letáků, brožur, publikací a informačního zpravodaje.

Sdružení uvádí, že podle vlastních statistik zaměstnanci Rosy v letech 1998 až 2010 poskytli 10 542 konzultací 2 180 ženám. Ve stejném období služby azylového domu využilo 206 žen a 237 dětí a telefonickou pomoc vyhledalo 16 607 lidí.⁴³

Sdružení Magdalenium sídlí v Brně a funguje od roku 2006. Provozuje dva azylové domy, které jsou z důvodu bezpečnosti na utajených adresách. Například v roce 2007, který spadá do sledovaného období této práce, organizace poskytla telefonickou krizovou pomoc 389 uživatelům, psychologickou konzultaci 199 klientům a skupinovou terapii 290 lidem. Celkový počet všech intervencí včetně internetového poradenství dosáhl v tomto roce 1029. Vedle sociální činnosti Magdalenium pořádá přednášky a semináře a rovněž mediální akce.

Obě organizace tedy využívají činnosti public relations, kterou zajišťují sociální pracovníci jako součást svého pracovního zaměření. Rosa navíc zaměstnává externího PR pracovníka. Tato zjištění jsou pochopitelná. Jedná se o menší neziskové organizace nebo občanská sdružení, je zřejmé, že tyto společnosti nebudou mít finanční prostředky pro samostatnou pozici mediálního profesionála.

Zatímco Rosa začala s médii spolupracovat ihned po svém založení v roce 1993, Magdalenium začlenila public relations po roce svého fungování v roce 2007.

Další uzavřená otázka zjišťovala, jaké konkrétní PR strategie organizace využívá. Zástupkyně Rosy označila všechny možnosti, což ukazuje na dlouholetou snahu o přístup do médií. Sdružení tedy připravuje komunikační strategie, tiskové zprávy, organizuje tiskové konference a aktivně buduje vztahy s novináři. Dále monitoruje mediální výstupy a využívá mediálního partnerství (Rosa spolupracuje s Mladou frontou, časopisem *Moje psychologie*).

Oproti tomu vedoucí sociálních pracovníc Magdalenium uvedla, že organizace rovněž tvoří komunikační strategie, píše a distribuuje tiskové zprávy, ale nepořádá tiskové konference, nepracuje na vědomém kontaktu s novináři ani neanalyzuje uveřejněné mediální výstupy. Stejně jako Rosa však uzavírá mediální partnerství podporující její akce. Vzhledem ke geografickému umístění sdružení se jedná o

⁴³ Rosa, [citováno dne 29. 4. 2012]. Dostupné z <http://www.rosa-os.cz/>

brněnská média Rovnost, Metropolitan, MF Dnes, Prohlas, Petrov a Český rozhlas Brno.

Z údajů vyplývá, že všichni dotázaní dosáhli vysokoškolského vzdělání a nacházejí se v rozmezí věku 28 až 50 let, přičemž jejich průměrný věk činí téměř čtyřicet let.

Profesní zaměření bylo zformulováno jako otevřená otázka, na kterou polovina dotázaných popsala svoji pozici jako *redaktor* a dále ostatní svoje zařazení charakterizovalo například jako *redaktor-reportér*, *redaktorka-editorka* nebo *šéfredaktor*.

Práce se zdroji

První otázka se týkala zdrojů, které redaktoři v souvislosti s domácím násilím využívali či využívají. „*Vycházím ze všech těchto možností plus používám zahraniční prameny, odborné studie apod.*“ nebo „*Využívám příběhy konkrétních osob*“.

Při práci se zdroji novináři nejčastěji využívali informací od představitelů neziskových organizací, které mají rovněž největší tendenci prosadit téma domácího násilí do mediální, respektive veřejné agendy. Až na dalším místě figurovala policie, která prostřednictvím neziskových organizací mohla demonstrovat svoji schopnost správně vyhodnotit situaci a zasáhnout. Lucie Frydecká komunikovala s jednotlivými poslanci.⁴⁴

Redakce týdeníku Ona Dnes zpracovává příběhy žen, odborné informace získává také od psychologů nebo právníků. Zatímco Lucie Frydecká uvedla, že téma v době legislativních změn prostupovalo napříč všemi médii, Lenka Tréglová z týdeníku Ona Dnes uvádí, že redaktorky hledají podobné články v databázi Newton, odkud čerpají informace a nápady. Ivo Bartík z týdeníku Květy využívá mimo jiné zahraniční prameny a odborné studie.

⁴⁴ Lucie Talmanová, Jan Kasal

PR neziskových organizací

„Je kvalitní, možná málo nápaditý. Denně mi chodí desítky tiskových zpráv, naprostá většina komerční a mezi nimi je pár TZ od neziskovek. Na smazání každé mám pár vteřin. Posuzuji je podle předmětu mailu. Určitě efektivnější je oslovit redakce přes konkrétní redaktorku a osobně,“ říká Lenka Tréglová.

Například Markét Grosmanová z deníku Mladá fronta Dnes však téma zpracovávala před mnoha lety. *„Tehdy neziskové organizace vlastní PR ještě neměly,“* vysvětluje redaktorka.

A jak velký vliv PR pro prosazení tématu domácího násilí do mediální a veřejné agendy přikládá manažerka organizace Rosa Martina Hronová?

„Velký. Protože bez PR podpory není lehké téma DN prosazovat. Například díky kampaním v roce 2003-5 (ROSA koordinovala kampaň 10 neziskovek) se o tématu hodně hovořilo, jednotlivé aktivity měly v minulosti vliv i na přijímání legislativních opatření. Komunikovatelné je nejen samotné téma násilí, které by nemělo být společností tolerováno (postoje veřejnosti proti násilí, ale mýty částečně přetrvávají), ale i opatření v prevenci násilí (stalking, vykázní), na které různé organizace upozorňují a pak i samotné zviditelnění organizace (např. po poslední kampani Dokázala včas odejít - spoty v ČT na podzim 2010), narostl počet žen, hledajících u nás pomoc o 30 %, vzrostl i nárůst telefonních hovorů o pětinu a o třetinu počty odpovědí na internetové poradně, nárůst žádostí o spolupráci, informace apod. je i mezi profesní a odbornou veřejností včetně Senátu a poslanecké sněmovny, Úřadu vlády.“

Martina Hronová z Rosy podotkla, že organizace při PR používá tiskové zprávy, běžné propagační a informační materiály, novinářské kity, tiskové konference, rozhovory (nabídky témat médiím, osobní kontakty). Podle Hronové Rosa vydává výroční zprávy, tiskové informace, letáky pro příjemce služeb, letáky pro širokou veřejnost, bulletiny o domácím násilí určené odborné veřejnosti, politikům a pomáhajícím profesím, odborné publikace pro zdravotníky, sociální pracovníce, policisty, odborné publikace, skripta i knihy pro širokou veřejnost (najdete na našem webu). Společnost využila rovněž placenou reklamu v televizi a tištěných médiích v kampani: „stop domácímu násilí“ v roce 2003 a 2004 díky grantu z USA

PR komunikace Rosy je zaměřena na cílové skupiny: oběti násilí, potenciální oběti, široká veřejnost, odborná veřejnost, dárci, poskytovatelé grantů, dotací, státní správa, samospráva, městské části, média.

„Víme o zásadní důležitosti komunikace přes sociální sítě (k zacílení na všechny výše uvedené skupiny), ale zatím ji nevyužíváme, vzhledem k útokům, které jsou ze strany útočníků,“ uvádí Hronová.

Jak Lucie Frydecká hodnotí PR neziskových organizací? *„Podle mého to je (nebo alespoň byla) velmi profesionální a cílevědomá neziskovka, která umí oslovit kvalitní odborníky. S novináři komunikuje individuálně, je možné se s nimi domluvit na exkluzivitu (dávali tipy na příběhy – samozřejmě se souhlasem dotčených). Pořádali také odborné semináře, kam zvali také zástupce médií, čímž je vzdělávali a činili vybavenějšími psát o dané problematice. Oslovovali také politiky. Kromě již zmiňované Rosy si žádnou další neziskovku, která by byla v tomto směru aktivní, nevybavuji.“*

Podle Lucie Frydecké PR běžným nástrojem není – nebo aspoň nebyl. Někdo to dělal dobře a profesionálně, respektive si na to najal profesionály (BKB), *„Rosa si patlala tiskovky na koleně a podle toho to vypadalo.“*

Soňa Hradecká z organizace proFem uvedla, že hlavní náplní jejich sdružení je lobbystická činnost. Členky proFemu si však uvědomují, že média jejich činnosti výrazně pomáhá.

„Naše PR aktivity nejsou plánované, ale vždy vázané na projekty. V rámci každého projektu pořádáme například tiskovku, konferenci, kulatý stůl. Pro předešlou činnost jsme získali mezinárodní grant, bylo proto nutné PR aktivity vykázat včetně výsledků – mediálních výstupů,“ říká Hradecká.

Přestože obě sdružení používají nástroje public relations, media servis na svých webových stránkách má pouze Rosa. Sedmá polo uzavřená otázka se proto týkala jen Rosy a zjišťovala, jaké údaje v media servisu společnost zveřejňuje, případně aktualizuje. Organizace neuvádí kontakt na tiskového mluvčího nebo pracovníka PR s tímto vysvětlením: *„Kontakt na webu není, a to ani další jmenné kontakty do*

organizace. Uvádíme jen hlavní pevnou linku z důvodu obtěžování a výhružek ze strany násilných partnerů klientek.“ Jedná se o zajímavý poznatek ukazující nejen na praktický chod organizace, ale také nepřímo dokládající, jakým způsobem jednají agresori. Rosa však zveřejňuje tiskové zprávy a mediální výstupy týkající se organizace. Kromě toho jsou zde k dispozici statistiky, novinky a zpravodaj. Fotografie v tiskové kvalitě na webu nejsou, organizace je však zasílá na požádání přímo redaktorům v případě, že o ně projeví zájem.

Sledují pracovníci neziskových organizací vliv mediálních obsahů na jejich činnost?

„Ano, po přednáškách na školách či po rozhlasovém vysílání se navyšuje počet telefonátů či e-mailů s dotazy.“ Z výpovědi mimo jiné vyplývá, že přestože se otázka týkala jen médií, organizace zřejmě public relations posuzuje podobným způsobem jako jiné propagační akce, například přednášky ve škole.

V odpovědi byla manažerka Rosy ještě konkrétnější. „Po zveřejnění kauzy s tragickým koncem v médiích roste počet telefonátů na SOS linku a roste zájem médií. Ačkoli počet výstupů v médiích stoupá, nedá se říci o zájmu sponzorů, možná je toto tématem, které není natolik pozitivní pro komunikaci (jako např. opuštěné děti, záchrana života atd.). I když se o domácím násilí hovoří více, mýty ve společnosti přetrvávají. Podle našich zkušeností z přednášek a seminářů i u odborné veřejnosti, například ženy si za to můžou samy, kdyby to bylo tak hrozné, odešla by.“ Respondentka dále uvedla souvislosti mezi kampaněmi (reklamními spoty) a počtem klientek, které se na Rosu posléze obrátily. „Po kampani v televizi (spoty Dokázala včas odejít) z podzimu 2010 byl nárůst klientek o 20 % oproti roku 2009. Po kampani Rádía City (Rozsviňte s námi vánoční strom) došlo k nárůstu klientek za první čtyři měsíce 2012 o 25 % oproti roku 2011.“ V tomto případě pracovníce organizace Rosy směřuje s činnostmi public relations reklamní spoty týkající se tématu domácího násilí.

Poslední otevřená otázka se ptala, zda se respondenti domnívají, že média informují o domácím násilí dostatečně z hlediska kvantity i kvality. Obě dotázané odpověděly shodně, že podle jejich názorů tomu tak není a přidaly svůj názor na to, jak média tento jev reflektují: „Ne, informace jsou spíše povrchní, prezentuje se násilí fyzické, podporuje se povědomí, že jiné násilí neexistuje či je neprokazatelné,“ říká Petra Dolečková.

Manažerka Rosy uvedla: „*Ne. Běžné deníky se tématu věnují nárazově, když násilí končí tragicky. Deníkáři téma mohou popsat jen povrchně (a právě i zde se projeví mýty) nebo jednostranně. Až příliš často se v médiích píše o 'domácích hádkách'. Násilí ale není o hádce či sporu, ale o moci a kontrole jednoho druhým a strachu. Časopisy pojmají téma vzhledem k založení lépe (více zdrojů, čas na zpracování tématu, kvalitní příprava novináře). Dobře bývá téma zpracováno v publicistických pořadech v televizi typu 13. komnata.*“

Zpracování tématu

„*Pracovala jsem v deníku, kde na širší společenský kontext nebyl čas a ani prostor. Takže jednoznačně příběhy. Snažili jsme se třeba popsat typické pachatele domácího násilí, hledali jsme společné vzorce, ale kontextem se to nazývat nedá,*“ uvádí Lucie Frydecká.

„*Téma jsem zpracovávala v období, kdy se vedla veřejná debata o dvou důležitých legislativních změnách: zákonu o vykazání a později zařazení stalkingu mezi trestné činy. V obou těchto záležitostech se angažovala zejména nezisková organizace Bílý kruh bezpečí, která byla navázána i na policii, soudce a některé poslance a poslankyně, jejichž záměrem bylo prosadit institut vykazání (IV) do zákona. Kromě toho jsem vycházela také ze statistik neziskové organizace Rosa, ta ale nebyla tak profesionální a jejich „čísla“ byla vždy napůl dojmologií, protože je odvozovali zejména z telefonátů na jejich tísňovou linku. BKB měl čísla od policie, poté co byl IV uzákoněn, vydával ve čtvrtletních intervalech statistiky vykazání – podle kraje, věku, pohlaví.*“

A protože redaktoři MF Dnes chtěli téma zpracovat neutřele a v době, kdy zákon o vykazání ležel v parlamentu a čekal, jak s ním poslanci naloží, rozhodli se je otestovat – zda vědí, jak pomoci ženě postižené domácím násilím. „*V roli týrané ženy v krajní nouzi jsem oslovila několik poslanců a poslankyň z parlamentních stran a zaznamenávala, co mi poradí. Odborníci z BKB později potvrdili, že to byla dobrá cesta vzhledem k tomu, že většina poslanců si neumí člověka v takové situaci představit, takže nemají velkou motivaci ruku pro zákon zvednout,*“ popisuje Lucie Frydecká.

„Jana Blažková, autorka nápadu s předstíráním týrané ženy, má pro sociální problematiku mimořádný cit a zároveň si uvědomovala, že aby se tyto věci dostaly na stránky novin, musí je uchopit jinak a přitažlivě. Věnovala proto hodně energie vyhledáváním příběhů (přes neziskovky), kde opravdoví lidé, kteří si domácím násilím prošli, vyprávěli, co to obnáší, a proč je IV potřeba. Pamatuju si třeba příběh holky, které otec zabil mámu a ona prostřednictvím MF DNES „žádala“ poslance, aby zákon přijali. Kdyby platil o nějaký ten rok dřív, byla by větší šance, že by její máma mohla žít,“ dodává Lucie Frydecká.

Kontext zpracování

„Pracovala jsem v deníku, kde na širší společenský kontext nebyl čas a ani prostor. Takže jednoznačně příběhy. Snažili jsme se třeba popsat typické pachatele domácího násilí, hledali jsme společné vzorce, ale kontextem se to nazývat nedá,“ říká Lucie Frydecká.

„Domácí násilí je sice společenský problém, médiím se však musí předkládat na příkladu případu klientek,“ říká Soňa Hradecká z profFemu.

Přelomový okamžik v souvislosti s DN

„Téma bylo nové a zajímavé zhruba od poloviny 90. let - domácí násilí a ROSA se objevovala v denících, časopisech, násilí přestalo být tabu, protože zhruba do roku 1993, kdy ROSA založila klub a nadaci příliš neexistovalo - i rodinné poradny pojem domácí násilí nepoužívaly - šlo stále jen o neshody v rodině. Více článků evidujeme i kolem roku 1998, kdy ROSA otevřela první azylový dům (tehdy ještě patro) s utajenou adresou, poradenské centrum, krizovou linku - bylo to nové, zajímavé. Pak se o násilí více hovořilo díky kampani a zároveň změnám v legislativě v roce 2004, posléze se změnou legislativy v roce 2007, 2010 (vykázání, stalking),“ popisuje Martin Hronová.

Stejně hovoří Soňa Hradecká z profFemu. *„Jednoznačný zlom přinesly legislativní změny, které daly tématu právní a společenský rámec.“*

„Uvědomujeme si, že změna v zákoně je mediálně zajímavá a článek je poté přijatelný pro vydavatele,“ uvádí Hradecká.

Pravomoc rozhodovat o zařazení tématu do mediální agendy

Šéfredaktorka magazínu Ona Dnes Lenka Tréglová má velkou pravomoc rozhodnout o zařazení tématu do agendy. *„Mám téměř stoprocentní rozhodovací pravomoc nad zařazováním témat. Samozřejmě právo veta mají mí nadřízení. Zástupkyně šéfredaktora a šéfredaktor.“*

Jak přístup redakce k tématu popisuje Lucie Frydecká?

„Už jsem zmiňovala, že jsem téma zpracovávala v období, kdy se jednalo o změně legislativy, respektive po změně. Všechno ostatní se od toho odvíjelo. Nebo jinak: ženská část redakce (a pár osvícených mužů, naštěstí ve vedení) měla tendenci a velkou chuť o problematice domácího násilí psát, protože jsme to považovali za mimořádně důležité. A hledali jsme cesty, jak téma uchopit, aby bylo jasné, že se jedná o problém, který je třeba řešit – přičemž jedno z řešení je uzákonění IV. Případy domácího násilí, celebrity, tragické události, nové statistiky to umožňovaly. A jak už jsem psala, hledali jsme také vlastní témata,“ říká Lucie Frydecká.

„Abych to shrnula: v té době byla velká vnitřní potřeba o tématu psát a využívali jsme všechny možnosti, které se nabízely. Nebylo to tedy tak, že jsme si řekli: zabili celebrity, to je bomba, dáme to tam, to bude lidi zajímat. Ale: Na tom případě můžeme ukázat, co to je domácí násilí, a proč je potřeba ho řešit,“ doplňuje Frydecká.

Faktorů, které rozhodly o zařazení tématu, bylo podle Lucie Frydecké více.

„Tvorba novin je velká alchymie a kromě závažnosti události záleží třeba na tom, kolik stran má ten den domácí oddělení k dispozici. Když to budou dvě (protože se třeba něco děje v zahraničí), tak je pravděpodobnost, že se tam dostanou statistiky o domácím násilí s backgroundem, velmi malá. Možná tak do kraťasu. Kdo má zrovna službu a jaký má názor na problematiku domácího násilí. Je-li to někdo, kdo je přesvědčený, že a) ženské vždycky provokují, takže není možné se divit, že jim chlap občas natáhne; b) že mnohem častěji jsou násilnické ženy, používají totiž psychologické násilí, a to je mnohem horší!, tak je větší problém téma na stránku dostat. (Ale zase: záleží na tom jaké! Pokud by šlo o něco fakt závažného, tak jsou názory nějakého hlavouna přehlasovány většinou smýšlející víc racionálně.)“

Všichni redaktoři potvrdili, že v souvislosti s domácím násilím psali zejména o ženách.

„Nejčastěji jsme psali samozřejmě o ženách, o dětech pak zejména jako svědcích domácího násilí, což je pro ně také nebezpečné. Zmiňovali jsme samozřejmě také onen zmiňovaný psychologický teror, kterého se dopouštějí častěji ženy na mužích. A pak jsme také psali o násilí na seniorech. Myslím, že jsme – co se proporcí týče – dodržovali statistiky,“ uvádí Lucie Frydecká.

Za jak důležité téma domácí násilí redaktoři považují / považovali?

„Téma je velmi důležité, ale nelze ho zpracovávat příliš často. Raději občas a silně,“ říká Lenka Tréglová.

„Bylo to hodně důležité téma. A až na výjimky, které tvořilo pár lidí, ho za důležité považovala celá redakce včetně vedení,“ podotýká Lucie Frydecká.

„Myslím, že nyní už ano, ale nebylo to tak dřív, ale to také souviselo s tím, že samy ženy (a další skupiny) o tom nemluvily. To se změnilo zejména díky neziskovým organizacím,“ domnívá se Markéta Grosmanová.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jakým způsobem je rámcováno domácí násilí v českých tištěných médiích. Analýza vycházela z poznatků Roberta Entmana, který rámcování popisuje jako selekci a zdůrazňování určitých atributů v mediálních obsazích (Entman, 1993).

Práce přinesla teoretický úvod konceptu rámcování, jenž se stal součástí mediálních studií přibližně v posledních dvaceti letech, a který se v současné době zabývá všemi fázemi vzniku a interpretace mediálních textů. Teoretický přístup a zároveň výzkumná metoda prochází procesem ustanovení jednotného přístupu i metodologie a přináší nový pohled na analýzu mediálních sdělení.

Pro aplikaci metody rámcování tedy bylo zvoleno téma domácí násilí v souvislosti s ustanovením nového zákona na ochranu týraných jedinců, který nabyl platnost 1. ledna 2007. K analýze bylo vybráno pět týdeníků (Blesk pro ženy, Instinkt, Květy, Respekt) a určeno sledované období jednoho kalendářního roku od 1. ledna 2007 do 1. ledna 2008. V praktické části byla provedena kvalitativní analýza, při níž byly

určeny rámce a výzkumné hypotézy pro bližší interpretaci rámcování zvoleného tématu. V následné kvantitativní analýzy byly zjišťovány způsoby rámcování článků jednotlivými tituly a případné rozdíly v přístupu k dané problematice z hlediska převládajících stereotypů spojených s domácím násilím. Pozornost byla věnována rovněž otázce, zda časopisy o tématu referují dostatečně a jaké aspekty se podílejí na konečné konstrukci významu v mediálních textech.

Kvantitativní část ukázala, že týdeníky o domácím násilí nereferejí dostatečně, během jednoho roku vyšlo 43 článků, které se větší či menší měrou zabývaly tímto sociálně patologickým jevem. Týdeníky používaly nejčastěji rámec obětí a lidských příběhů a dále legislativní rámec a rámec neziskových organizací. Pokud byl v textu zmíněn nový zákon, pak byl rámcován jako způsob, který může efektivně pomoci při řešení tohoto jevu. Dalším prvkem s pozitivním rámcováním jsou neziskové organizace. Jejich zásluhy na poli domácího násilí jsou neoddiskutovatelné, přesto dnes domácí násilí již řeší společně se soudy a policií. Ve zkoumaných mediálních obsazích však byly neziskové organizace zobrazeny jako dominantní instituce, které obětem pomáhají.

I když se domácí násilí týká převážně žen, týráni jsou rovněž muži, děti, senioři a další osoby. Jednou z výzkumných otázek bylo, zda tuto skutečnost média reflektují, nebo zda téma rámcují dominantním způsobem. Práce ukázala, že sice týdeníky sice dominantně rámcují jako oběti ženy, stále častěji však píší rovněž o týraných mužích. Násilí na dětech, seniorech je zmiňováno pouze okrajově. Stejně tak vina je připisována jen mužům. Je patrné, že média při konstrukci textů využívají zpravodajských hodnot jako je negativita, konflikt či personalizace. Texty jsou rámcovány epizodicky, používání příběhů obětí je prakticky nejčastější způsob zobrazení tohoto jevu. Tematické rámcování, které by se hlouběji zabývalo společenským kontextem domácího násilí, hledalo souvislosti prostřednictvím poznatků ze sociologie, psychologie nebo genderu, se v příspěvcích neobjevuje.

Předpoklad, že tento přístup bude patrný u týdeníků Respekt, Reflex nebo Instinkt, se nepotvrdil. Reflex zkoumán pro absenci článků o tématu nebyl, Respekt sice přinesl nejvyšší počet článků, ne všechny ale mohly být zařazeny do výběrového vzorku. Přestože Respekt o něco častěji používal legislativní rámec než ostatní tituly, byla výsledována homogenita ve způsobu zobrazování tématu. Všechny časopisy rámcují domácí násilí selektováním a zdůrazňováním víceméně stejných atributů.

Summary

The aim of the thesis was to find out how domestic violence was framed in the Czech printed media. The analysis was based on the findings of Robert Entman, who defined framing as selection and emphasising of certain attributes in the media (Entman, 1993). The work brought about a theoretical introduction into the concept of framing which became a part of the media studies in the last twenty years and which currently deals with all phases of media text origination and interpretation. The framing method was applied on a chosen topic of domestic violence, in connection with the new law on protection of abused people, which came into effect on January 1, 2007. Five weeklies (*Blesk pro ženy*, *Instinkt*, *Květy*, *Respekt*) were selected for analysis and the monitored period of one calendar year from January 1, 2007, to January 1, 2008, was set. In the practical part, a qualitative analysis was carried out, determining the frames and research hypotheses for further interpretation of framing of given topic. Subsequent quantitative analysis studied the methods of article framing by individual magazines and eventual differences in the approach to this topic from the viewpoint of prevailing stereotypes associated with domestic violence. Attention was also paid to the question whether the magazines provided sufficient reports on the topic and what aspects contributed to the final construction of meaning in media texts. The thesis showed that the weeklies predominantly framed women as victims, but they also started writing about abused men more often. Violence against children and senior people was only mentioned marginally. Texts were framed episodically; victims' stories were the most common way of depicting this phenomenon.

Použitá literatura a další prameny

Literatura:

BERNS, N. 2001. *Degendering the Problem and gendering the Blame: Political Discourse on Women and Violence*. *Gender and Society*, 15: 262, ISSN

BLODIGOVÁ, A. 2002. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*, Praha, ISBN

BULLOCK, C. F. 2007. *Framing Domestic Violence Fatalities: Coverage by Utah Newspaper*, *Women's Studies in Communication*, ISSN

BRYANT, J., MIRON, D. 2004. *Theory and Research in Mass Communication*. International Communication Association. 54, 4, 662-692. ISSN:

BYERLY, C.M., ROSS, K. 2006. *Women & Media. A Critical Introduction*. Carlton: Blackwell Publishing. ISBN: 13: 9781405116060

COHEN, B. C. 1963, *The Press and Foreign Policy*, Princeton: Princeton. University Press

CORBINOVÁ, J., STRAUSS A. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert

ČÍRTKOVÁ, L. 2006. *Domácí násilí*, *Kriminalistika*, Roč. 39, s. 187-199

D'ANGELO, P., KUYPERS, J. A. 2010, *Doing News Framing Analysis*. New York: Routledge, ISBN: 10: 0-415-99235-4

DOBASH, R.E., DOBASH, R. P. 1997. *Violence against Women in: Gender Violence*. New York: New York University Press.

DUTTON, D. G. 2005. *The gender paradigm in domestic violence research and theory*. Aggression and Violent Behavior, pp. 680-714

ENTMAN, R. 1991. *Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents*. Journal of Communication: 41, 4.

ENTMAN, R. 1993. *Framing Toward the Clarification of a Fractured Paradigm*. Journal of Communication. 43 (4), pp. 51-58

ENTMAN, R. 2003. *Cascading Activation: Contesting the White House's Frame After 9/11*, Political Communication, 20:4, 415-432

ENTMAN, R. 2004. *Projection of power: Framing News, Public Opinion and U.S. Foreign Policy*. London: The University of Chicago, ISBN: 978-0-226-21071-1

EXNER, D., THURSTON, W. E. 2009. *Understanding 'Passion Killings' in Botswana: An Investigation of Media Framing*. Journal of Interantional Women's Studies, Vol. 10

ERICSON, R. V. 1987, *Visualizing Deviance. A Study of News Organization*, Toronto: Univ of Toronto Press

GANS, H. 1979. *Deciding What's News: A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek, and Time*, Evanston: Northwestern University Press

GITLIN, T. 1980. *The Whole World is watching: mass media in the making and unmaking of the left*. Berkley: University of California Press, ISBN: 0-520-23932-6

GOFFMAN, E. 1986. *Frame analysis: an essay of organization of experience*. Boston: Northeastern University Press. ISBN:

HALL, S. 2001. *Encoding/Decoding*. In: Durham M. G.-Kellner D. M. (eds.) *Media and Culture Studies: Keywords*, 1st ed. Malden Oxford: Blackwell Publisher, ISSN

HENDL, J. 2008. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-485-4

- IYENGAR, S. 1994. *Is Anyone responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago: The University of Chicago Press, ISBN: 0-226-38854-9
- KOSS, M., P., kol. 2002. *No Safe Haven: Male Violence Against Women at Home, at Work, and in the Community*. Washington: American Psychological Association. ISBN: 1-55798-237-6
- LIND, R.A. 2004. *Race, Race/Gender/Media: Considering Diversity Across Audience, Content, and Producers*. Boston: Pearson Education, ISBN: 0-205-34419-4
- LOVAŠ, L. 2001. *Sociální psychologie násilí*. In: *Výrost, J. - Slaměník, I.: Aplikovaná sociální psychologie II*. Praha: Grada, 2001. ISBN: 80-247-0180-4
- MAHER, M. 2003. *Framing: An Emerging Paradigm or Phase of Agenda Setting*. In: Reese and Gandy: *Framing Public Life*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- MATTHES, J. 2009. *What's in a Frame? A Content Analysis of Media Framing Studies in the World's Leading Communication Journals, 1990-2005*. *Journalism & Mass Communication Quarterly*.
- MAXWELL, K. A., HUXFORD, J., BORUM, C., HORNIK, R. 2000. *Covering Domestic Violence: How the O. J. Simpson Case Shaped Reporting of Domestic Violence in the News Media*, *Journalism & Mass Communication Quarterly*.
- PAN, Z., KOSICKI, G. M. 1993. *Framing Analysis: An Approach to News Discourse*. *Political Communication*.
- REESE, Stephen D. 2001. *Framing Public Life: Perspectives on Media and our Understanding of the Social World*, Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates ISBN: 0-8058-3653-5
- REESE, Stephen D. 2007. *The Framing Project: A Bridging Model for Media Research Revisited*. *Journal of Communication*, 148-154. ISSN: 0021-9916.

RYAN, CH. 2005. *Changing Coverage of Domestic Violence Murders. A Longitudinal Experiment in Participatory Communication*. Journal of Interpersonal Violence.

SNOW, D.A. - BENFORD, R.D. 2000. *Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment*. In Annual Review of Sociology 26: p. 611–639.

SHOEMAKEROVÁ, P.J., REESE, S.D., 1991. *Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content*. New York: Longman.

SHOEMAKER, P. J., REESE, S. D. 1991. *Mediating the Message: Theories of Influence on Mass Media Content*, Longman Trade/Caroline House

TANKARD, J. W. 2001. *The Empirical Approach to the Study of Media Framing*. In Reese, S.D. - Gandy, O.H. - Grant, A.E.: *Framing Public Life*. Londýn: Lawrence Elbraum Associates, 2001, pp. 95 až 106

TANKARD, J.W. - HANDERSEN, L. - SILLBERMAN, J. - Bliss, K., Ghanemová, S. 1991. *Media Frames: Approaches to Conceptualization and Measurement*. Boston: Association

TYLOR, C.A., SORENSON, S.B. 2002. *The nature of newspaper coverage of homicide*. Injury Prevention 8: p. 121-127.

VALKENBURG, P.M. – SEMETKO, H. DEVREESE, C.H.. 1999. *The effects of news frames on readers' thoughts and recalls*. In Communication Research, Vol. 26, No. 5, 550-569 (1999)

VALKENBURG, P.M. – SEMETKO, H. 2000. *Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News*, in Journal of Communication 50 (2): 93-109

VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ. 2004. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, ISBN: 80-239-2106-1

WATSON, J. 2007. *Representing Realities: An Overview of News Framing*. Keio Communication Review.

YOUSSEF, E. A. 2009. *Media Coverage of Violence Against Women*. Cairo: United States Agency for International Development. ISSN: 263-I-02-06-00018-00

Periodika

BLESK PRO ŽENY. Roč. 3, 4. Praha: Ringier, ISSN 1213-8991

INSTINKT. Roč. 5, 6. Praha: Mediacop, ISSN 1213-774X

KVĚTY. Roč. 17, 18. Praha: Sanoma Magazines, ISSN: 0862-898X

RESPEKT. Roč. 18, 19. Praha: Economia, ISSN 1801-1446

TÝDEN. Roč. 12, 13. Praha: Mediacop, ISSN 1210-9940

Internetové zdroje

ABC ČR, ověřovaná data periodického tisku

UNICEF

OSN

Median, GFK Praha

MAM, Marketing a média

Neziskové organizace

proFem

Rosa

Magdalenium

Persefona

Centrum nové naděje

Český svaz žen

Centrum sociálních služeb Praha

Další organizace

Knihovna Sociologického ústavu AV ČR, v.i.i.

Knihovna Gender Studies

Newton Media SEARCH

Seznam příloh

Příloha č. 1: Stručný nástin vývoje rámcování

Příloha č. 2: Rámcování – pojmy

Přílohy